

VI. Activitat de recerca

Programes de recerca

Secció Històrico-Arqueològica

Catàleg i corpus documental del brodat a Catalunya: segles XIV i XV
Director: Rafael Cornudella i Carré

Aquest programa de recerca té com a objectiu la catalogació i l'estudi integral del brodat a Catalunya als segles XIV i XV. S'inicià a començaments del 2019 i es preveu que la seva execució serà llarga, atès que es tracta d'un projecte ambiciós que comporta un gran volum de treball especialitzat, dut a terme per un equip interdisciplinari de col·laboradors.

La difusió dels resultats de la recerca, amb què es pretén contribuir a garantir la conservació d'una part molt valuosa del patrimoni artístic català, s'estructurarà en dues vessants. D'una banda, la confecció d'un corpus documental o diplomatari i, de l'altra, l'elaboració d'un catàleg raonat i sistemàtic de tots els brodats que es conserven dels segles XIV i XV, en el qual s'inclouran tant els objectes manufacturats a Catalunya com algunes peces importades durant el període estudiat.

Durant aquest curs s'han reunit unes dues mil referències documentals, ja sigui publicades (en una bibliografia molt dispersa) o bé inèdites. En aquesta pri-

mera etapa d'execució del projecte, l'equip ha treballat prioritàriament amb la documentació de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona i l'Arxiu Històric de la Ciutat. Dels documents que s'hi han localitzat, els investigadors n'han transcrit i regestat 179. Quant a la catalogació dels brodats conservats, la primera fase del projecte s'ha centrat en col·leccions de la ciutat de Barcelona, com ara les de la catedral de Barcelona, el Palau de la Generalitat, l'Institut Amatller d'Art Hispànic, el Museu del Disseny, etc. Durant el període aquí ressenyat s'ha prioritzat l'estudi tècnic (materials, tècniques i processos creatius) dels objectes pertanyents a les col·leccions esmentades, dels quals s'ha començat a fer una recerca historicoartística.

El gener de 2020, el director i dos dels col·laboradors d'aquest programa van ser convidats a participar en les jornades internacionals «La broderie au Moyen Âge (XIIe-XIVe siècle)», celebrades a París, al Centre André Chastel i al Musée de Cluny, on van presentar dues comunicacions: «Corpus de la broderie en Catalogne aux XIVe et XVe siècles», a càrrec de Guadaira Macías i César Favà, i «Les devant d'autel

et autres paraments brodés en Catalogne et à Valence aux XIVe et XVe siècles: importation et production locale», amb què Rafael Cornudella va presentar aquest projecte. Malgrat que la situació derivada de la pandèmia ha entorpit algunes de les tasques que estava previst dur a terme a partir del mes de març de 2020, s'ha pogut executar la totalitat del pressupost disponible.

Catalunya Carolíngia

Directors: Gaspar Feliu i Montfort
Josep Maria Salrach
i Marés

L'objectiu d'aquest programa de recerca és publicar els documents referents a Catalunya fins a l'any 1000, incloent-hi els preceptes dels reis francs expedits per al nostre país. Aquest corpus documental té un interès excepcional per a la història dels segles IX i X no tan sols de Catalunya, sinó també de l'Europa occidental de l'època carolíngia.

Aquest curs s'ha publicat el volum VIII, que inclou la documentació dels comtats de Cerdanya, Urgell i Berga i amb el qual finalitza la publicació dels documents de tots els comtats. Per acabar el projecte, faltará l'edició de la segona part del volum I, d'introducció general, i un volum d'apèndix, en el qual s'està treballant, que inclourà l'epigrafia, nous documents, correccions i índexs.

Corpus Antiquitatum

Americanensium

Directora: Victòria Solanilla Demestre
Ponent: Josep Guitart i Duran

Projecte de la Unió Acadèmica Internacional (UAI) que l'IEC desenvolupa, pel que fa a Catalunya, en col·laboració amb la Universitat Autònoma de Barcelona. La seva directora, Victòria Solanilla, coordina la part europea del projecte, que té com a objectiu la publicació dels catàlegs de totes les col·leccions museístiques especialitzades en antiguitats precolombines conservades en museus d'Amèrica i d'Europa. La doctora Solanilla, que actualment treballa en la preparació del segon volum de la sèrie catalana sobre les ceràmiques precolombines als museus de Catalunya, va presentar la comunicació «Conocer el pasado para el futuro de las colecciones / Knowledge of the Past for the Future of Collections» en el marc dels actes del centenari de la UAI, que se celebrà el novembre de 2019 a París.

Corpus des Troubadours

Directors: Vicenç Beltran i Pepió
Tomàs Martínez Romero

L'IEC dirigeix aquest projecte internacional de la UAI dedicat a reunir dins una col·lecció completa i homogènia els textos trobadorescos dispersos en un gran nombre de publicacions de qualitat desigual i

no sempre accessible, i que té per objectiu la promoció de la recerca sobre els trobadors, en especial dels trobadors catalans i de la tradició literària occitana a Catalunya.

Aquest curs, s'han incorporat al web del projecte poemes d'autors diversos, la majoria transmesos en manuscrits italians o relatius a la història d'Itàlia. Així mateix, el web, que ha rebut 8.326 visites de 4.160 usuaris diferents, inclou enllaços a reproduccions digitals dels manuscrits que han transmès els poemes, cosa que permet consultar de manera ràpida i senzilla edicions de difícil accés de textos trobadorescos d'arreu d'Europa.

Corpus Documental de les Relacions Internacionals de Catalunya i de la Corona d'Aragó

Directors: Carles Vela Aulesa
Antoni Riera i Melis

Aquest projecte té per objectiu l'estudi i la publicació en edició crítica dels tractats internacionals i de la documentació diplomàtica de Catalunya, i després de la Corona d'Aragó, des del segle XII fins a la mort de Ferran el Catòlic.

Aquest curs s'ha continuat treballant en la preparació del segon volum, en què s'estudien les relacions internacionals durant el regnat de Jaume I el Conqueridor.

Corpus Internacional des Timbres Amphoriques

Directors: Cèsar Carreras Monfort
Josep Guitart i Duran

Projecte promogut per la UAI que té per objecte elaborar un corpus internacional de marques d'àmfora gregues i llatines. L'IEC porta a terme l'elaboració del Corpus corresponent a Catalunya.

El quart volum de la sèrie catalana corresponent a les terrisseries i marques d'àmfora documentades a la Laietània interior (les actuals comarques del Vallès), publicat el curs passat, va ser presentat en els actes del centenari de la UAI celebrats el novembre de 2019 a París.

Durant aquest curs, s'ha treballat en la recopilació de dades per al volum corresponent a la Laietània litoral, l'actual comarca del Maresme.

Corpus Signorum Imperii Romani (CSIR). Corpus d'escultura romana dels Països Catalans

Director: Ferran Arasa i Gil

L'objectiu d'aquest projecte és l'anàlisi i estudi de totes les manifestacions escultòriques d'època romana trobades al País Valencià que poden datar-se entre els segles II ANE i V DNE, realitzades tant en pedra com en metall —incloses les de temàtica cristiana—, en les modalitats

de relleu i escultura exempta, amb les funcions ornamental, votiva i funerària. També s'hi inclou l'escultura desapareguda (coneguda a través de fonts bibliogràfiques i manuscrites) i la petita escultura en metall.

Aquest curs, a causa de les restriccions de mobilitat per la crisi sanitària, s'han hagut de cancel·lar la major part de les activitats previstes, com ara les estades en centres de recerca a Madrid i Roma (Institut Arqueològic Alemany) i la revisió d'algunes peces del Museu Arqueològic Nacional de Madrid. Només ha estat possible desplaçar-se als museus arqueològics d'Elda i Petrer (Alacant), per analitzar-hi algunes peces, les quals han estat fotografiades amb d'altres del Museu Arqueològic de l'Alcúdia (Elx). La part del pressupost corresponent a les activitats no realitzades s'ha dedicat a l'anàlisi del marbre de deu escultures dels museus següents: Museu de Belles Arts de Castelló, Museu Arqueològic de Sagunt, Museu de Prehistòria de València i Museu Arqueològic i d'Història d'Elx. La finalitat de l'estudi, realitzat per l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, és determinar la procedència del marbre de les escultures analitzades. La incorporació dels resultats d'aquestes anàlisis al projecte permetrà donar-li una major rellevància i solidesa. Malauradament, els entrebancs per la pandèmia han fet que la finalització del treball es retardi de manera inevitable.

Corpus Textual de la Catalunya del Nord

Director: Albert Rossich i Estragó

Projecte dedicat a estudiar i inventariar les manifestacions impreses al Rosselló entre 1500 i 1840. El fet que l'equip d'investigadors que treballa en el projecte sigui pluridisciplinari permet oferir una visió completa de les premses en territori rossellonès durant aquest període. La base sobre la qual s'estructura la recerca que es duu a terme en el marc del Corpus Textual de la Catalunya del Nord (CTCN) és el catàleg tipobibliogràfic d'impresos (Catàleg d'Impresos Rossellonesos, CIR).

Els resultats d'investigació aconseguits gràcies al CIR han permès posar en marxa un catàleg de paratextos i dos catàlegs d'efimers, un de goigs i un altre sobre les manifestacions dispositives del Consell Sobirà; paral·lelament, s'estudia la història de la cultura escrita i del llibre, és a dir, el producte resultant de les premses i els artífexs que el van fer possible (impremta i llibreteria), així com la seva incidència social. Els resultats de la recerca es poden veure a la pàgina web del CTCN, allotjada a l'IEC i d'accés públic.

Deute sobirà i construcció de l'Estat a la Corona d'Aragó a la baixa edat mitjana

Director: Antoni Josep Furió i Diego

Aquest projecte consisteix en l'estudi de les finances de les tres diputacions permanents de les corts catalanes, valencianes i aragoneses (la Generalitat de Catalunya, la Generalitat Valenciana i la Diputació General de Aragón) en la baixa edat mitjana.

Durant aquest curs, el segon del projecte, els investigadors han analitzat les dades obtingudes i han comparat les hisendes regnícules del tots tres territoris. El treball ha permès demostrar que el pes del deute públic en les diputacions generals de Catalunya, València i Aragó absorbia la major part dels ingressos. Aquestes institucions, que havien estat plantejades com a administradores de la fiscalitat reial, esdevingueren amb el pas dels anys, a més, emissores de deute públic per a fer front a les exigències monàrquiques, cada vegada més urgents. Lamentablement, no s'ha pogut accedir a la totalitat de les xifres del cas català, com sí que és possible fer en el cas aragonès i, en major mesura, el valencià. El cas català, que podria ser un dels més interessants, tenint en compte la importància política de la Diputació respecte a Catalunya, serveix igualment per a confirmar que, efectivament, la importància del deute públic a les institucions analitzades és cabdal i innegable. Comparant les tres diputacions, s'ha vist que les tendències no són paral·leles, però coincideixen en allò fonamental: a Aragó, la proporció dedicada al deute públic disminueix, però,

treballant en termes absoluts, aquesta no fa sinó consolidar-se, de la mateixa manera que a Catalunya i a València la proporció augmenta, però amb l'exemple valencià es constata que aquesta també s'hi consolida cap a finals de segle. A Aragó arribarà a representar al voltant del 75 % de les despeses i a Catalunya i a València, aproximadament el 90 %. En definitiva, ambdós blocs de xifres expressen el mateix fenomen: les institucions perviuen perquè participen del deute públic i del mercat conseguint, mentre que l'activitat fiscal, que els donava origen, retrocedeix a un segon pla.

Diccionari d'Historiadors de l'Art Català-Valencià-Balear

Directors: Francesc Fontbona
i de Vallescar
Bonaventura Bassegoda
i Hugas

Aquest programa té per objecte elaborar el *Diccionari d'historiadors de l'art català-valencià-balear* en línia. Les entrades contenen una breu biografia professional i el perfil del treball intel·lectual dels historiadors de l'art de tots els territoris de llengua i cultura catalanes. En total, es disposa de més de set-centes biografies, la major part d'autors del Principat —entre els quals s'han inclòs des de l'inici els de la Catalunya del Nord—, el País Valencià i les illes Balears.

Aquest curs s'han continuat fent tasques de revisió i compleció de dades. Actualment, es poden consultar al *Diccionari* 764 fitxes d'historiadors, entre els quals hi ha estudiosos en actiu i d'altres ja traspassats.

Digitalització de dibuixos de material arqueològic d'Ullastret

Director: Joan Sanmartí i Grego

Projecte que consisteix en la digitalització de dibuixos de materials arqueològics de la zona de l'istme d'Ullastret, estudiats en el marc del projecte HAR2015 67946-C2-1-P, i del jaciment del Turó de les Vinyes de Ràfels, a la comarca del Matarranya, conservats al museu d'Amposta, i l'estudi dels quals es fa en el marc d'una nova línia de treball que s'està intentant inau-gurar en aquesta zona.

Disseny i planificació del projecte

Romànic en Xarxa

Directora: Imma Lorés i Otzet

Aquest programa, iniciat el 2020, té per objecte dissenyar i planificar un portal web d'accés lliure per a difondre l'art romànic dels Pirineus i dels territoris que es troben al nord i al sud d'aquesta zona. El desenvolupament del projecte requereix un plantejament col·laboratiu i, tot i que les circumstàncies derivades de la

pandèmia han limitat molt el programa de presentació del projecte, s'ha contactat amb algunes institucions i centres de recerca i, ara per ara, es compta amb la col·laboració de l'Institut de Recerca en Cultures Medievales de la Universitat de Barcelona.

En la fase inicial, en què s'ha treballat en col·laboració amb el Servei d'Informàtica de l'IEC, s'ha dissenyat l'estructura de la informació i de la base de dades que ha d'alimentar el portal i se n'han fet les proves de funcionament. Es tracta d'una base de dades complexa, amb continguts rigorosos i actualitzats, acompanyats d'elements gràfics sobre les obres i de les dades de la georeferenciació. Així mateix, s'ha treballat en el disseny preliminar del logotip i del portal web. Com a resultat de l'avenç en la definició i disseny del projecte, se n'ha modificat el nom provisional pel definitiu: Pirineus Romànics (PROM).

Edició dels dietaris de Ferran

Soldevila

Director: Enric Pujol i Casademont

L'objectiu d'aquesta recerca és recopilar, publicar i estudiar l'epistolari de Ferran Soldevila (1894-1971), un dels historiadors i intel·lectuals més importants de la historiografia catalana.

Durant el curs s'ha treballat en la preparació de la publicació dels *Dietaris*

de joventut i de vellesa (1922-1966), prevista per a finals de 2020. El volum recull diferents dietaris de Ferran Soldevila agrupats en tres blocs. El primer, l'integren els *Dietaris de joventut (1922-1925)*, que constitueixen gairebé la meitat del text; el segon està format per dos dietaris dels anys cinquanta: *Dietari d'un viatge al País Valencià i a l'Aragó (1956)* i *Quadern de 1958*, i el tercer bloc és el corresponent als *Dietaris de la vellesa*, formats per *Quadern de 1964*, *Quadern de 1965* i *Quadern de 1966*. L'obra inclou una introducció en què el curador del recull, Enric Pujol, explica el lloc que aquests textos ocupen en el conjunt de la producció dietarística de Soldevila, les característiques de l'edició i el seu valor literari i documental. També hi figura la bibliografia bàsica utilitzada i un índex de noms.

El *Corpus Inscriptionum Latinarum* dels Països Catalans: redacció, edició de les inscripcions amb atenció especial a les formes de suport i escriptura

Director: Marc Mayer i Oliver

L'objectiu d'aquest programa de recerca, que es duu a terme sota els auspicis de la UAI, és redactar una nova edició del volum II del catàleg d'inscripcions en llengua llatina *Corpus Inscriptionum Latinarum* (CIL), que inclourà inscripcions a Hispània.

Al llarg d'aquest curs, s'ha continuat l'estudi de les inscripcions en grec, llatí i llengües preromanes del territori que comprèn l'actual Catalunya i la Catalunya del Nord, en el marc del CIL, amb contribucions, també, sobre altres zones, com ara Castella-la Manxa i Cartagena. Pel que fa al programa sobre les illes Balears, *Conventus Carthaginiensis*, s'hi han incorporat noves inscripcions i nous estudis de peces inèdites.

Així mateix, s'ha completat l'edició en llatí de l'epigrafia de la ciutat de Barcelona, que ha continuat sent l'objecte d'atenció preferent, i s'està avançant en l'epigrafia del Vallès, la Segarra i el Maresme, zones que constituïran, juntament amb el Barcelonès, el fascicle del CIL II2/14, el qual s'ha actualitzat incorporant-hi les novetats. El text definitiu, que inclou les inscripcions d'*Ilerda* (Lleida) i el seu territori, serà publicat al fascicle del *Corpus Inscriptionum Latinarum* dedicat al *Conventus Caesaraugustanus*. Paral·lelament, es continua treballant en la llatinització del *corpus* epigràfic d'*Emporiae* (Empúries), amb l'addició de bibliografia. El manteniment dels fitxers de l'epigrafia de la zona i la bibliografia general de referència són dues de les tasques en què l'equip de l'IEC manté una col·laboració rellevant amb els altres centres d'edició i redacció del CIL II2, situats a Alcalà de Henares, Alacant, Munic i Berlín. En el marc del programa establert fa anys amb Croàcia i Itàlia, s'ha publicat l'epigrafia de

la ciutat romana de Naron, *Corpus Inscriptionum Naronitanarum II* (Tored, Tivoli, 2020. Ichnia; 15), en col·laboració amb Emilio Marin i Gianfranco Paci.

També s'ha treballat en la preparació del divuitè volum de la revista *Sylloge Epigraphica Barcinonensis*, corresponent a 2020. Així mateix, està previst que l'editorial italiana Scienze e Lettere publiqui a finals del 2020, amb un ajut de l'IEC i de la UB, les actes del col·loqui «*Plumbum litteratum*. L'escriptura sobre plom a l'època romana», que se celebrà l'any 2018 a la seu de l'Institut.

Durant el curs, s'han publicat les inscripcions de *Ruscino*, Castell-rosselló (Perpinyà), amb el títol *Inscripcions romanes de Ruscino (Sylloge Epigraphica Barcinonensis*. Annexos; 4. Studi su Ruscino; II). Aquesta publicació, que s'ha fet en col·laboració amb Silvia Braitó i Víctor González Galera, tanca un capítol de la recerca sobre el Rosselló.

Finalment, cal destacar que, malgrat les dificultats per la pandèmia, els investigadors del projecte han participat activament en trobades i seminaris virtuals científics, tant nacionals com internacionals.

Els mercats i el comerç d'aliments a l'edat mitjana, la seva incidència en el desenvolupament agrari i la integració comercial dels Països Catalans

Director: Antoni Riera i Melis

Aquest projecte té com a objectiu principal estudiar la distribució i els mercats dels aliments com a factors de desenvolupament econòmic, especialització agrària i integració comercial als Països Catalans des de mitjan segle XIII fins a la darrerria del segle XV.

Aquest curs, les recerques documentals i bibliogràfiques s'han vist afectades per la crisi sanitària, que ha obligat a tancar durant mesos els arxius i les biblioteques. Amb tot, l'equip d'investigadors ha continuat treballant. Antoni Riera ha corregit les galerades del manual de la Clavaria Municipal de Mallorca corresponent al 1333, que la Secció publicarà durant el primer trimestre del curs vinent, i ha començat a revisar la transcripció del manual de la Clavaria Municipal de Mallorca corresponent al 1374. Ambdues obres corresponen als anys de les dues principals fams de la baixa edat mitjana arreu de la Mediterrània occidental. La seva anàlisi comparativa permetrà quantificar per primera vegada els costos de les mesures adoptades pel consistori mallorquí per a pal·liar les seqüeles de dues intenses i prolongades crisis alimentàries. L'investigador Antonio Ortega ha transcrit l'esmentat manual de 1374 i Joel Colomer ha continuat consultant els protocols notariais de la vegueria de Girona corresponents al trienni de 1373-1375. D'altra banda, Pau Alcover ha acabat la seva tesi, *Els mercats alimentaris de la Corona d'Aragó a través de la*

documentació municipal, que serà publicada pròximament per la Fundació Noguera, i Elisenda Gràcia ha començat un treball de final de màster sobre els processos generats per la recaptació de la lleuda de Cotlliure a mitjan segle XV.

Durant aquest curs, s'han publicat un llibre i diversos articles amb els resultats parcials de la recerca:

- RIERA I MELIS, Antoni. «El comercio y el consumo de especias en Occidente desde la creación de la República romana hasta la restauración imperial carolingia». *Antiquité Tardive* [Turnhout], núm. 27 (2019), p. 103-134.
- «L'alta edat mitjana». A: RIERA, Antoni; BAIGES, Ignasi; DANTÍ, Jaume (dir.). *Cathalonia Aeterna: Conjunt de documents cabdals de la història de Catalunya*. Andorra la Vella: La Biblioteca Impossible, 2020, p. 25-131.
- «Les crisis sectorials asincròniques de la baixa edat mitjana a les ciutats de la Corona d'Aragó». A: TUDELA, Lluís; CATEURA, Pau (coord.). *La crisi baix-medieval a la Corona d'Aragó (1350-1450)*. Palma: Illa Edicions, 2019, p. 15-32. ISBN: 978-8494789045.
- «Un regne dins en la mar»: *Estudis sobre l'economia, la societat i la fiscalitat de Mallorca a la baixa edat mitjana*. Lleida: Pagès Editors, 2019. ISBN: 978-84-1303-186-6.

**Fontes Musicae Cataloniae:
catalogació, edició i difusió
dels repertoris compositius,
iconogràfics i de tradició oral
de Catalunya (1450-1950)**

Director: Josep Maria Gregori i Cifré

Projecte de la Societat Catalana de Musicologia dedicat a coordinar les diferents iniciatives que existeixen, principalment les de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i la Institució Milà i Fontanals del CSIC, relacionades amb la recuperació del patrimoni musical de Catalunya.

Al llarg d'aquest curs s'han dut a terme els treballs següents:

— Compleció de la catalogació de cinc fons musicals de l'Arxiu Diocesà de Girona: Fons de la col·legiata de Sant Feliu de Girona, Fons del santuari de Santa Maria dels Arcs, Fons de l'església parroquial de Santa Maria de la Bisbal, Fons de la Casa Carles i Fons Narcís Figueras, organista del monestir de Sant Daniel, i preparació de l'edició del catàleg *Fons de Sant Feliu de Girona, santuari de Santa Maria dels Arcs, Casa Carles, Santa Maria de la Bisbal i Narcís Figueras de l'Arxiu Diocesà de Girona*, que va sortir publicat l'abril de 2020, en coedició amb la UAB i dins la col·lecció «Inventaris dels Fons Musicals de Catalunya» (IFMuC) (vegeu-ne les dades bibliogràfiques completes en el capítol X, «Publicacions»).

— Amb l'ajut dels col·laboradors del projecte, s'han inventariat els altres

quatre fons musicals de l'Arxiu Diocesà de Girona: fons de les *Scholae Cantorum* del Seminari Diocesà de Girona (996 registres), de l'església parroquial de Santa Susanna del Mercadal de Girona (1.029 registres), de l'església parroquial de Sant Feliu de Guíxols (1.285 registres) i el fons musical divers del Seminari Diocesà de Girona (533 registres), i s'ha seguit treballant en la tasca de catalogació dels fons musicals Bernat Calbó Puig, de l'Arxiu Provincial dels Caputxins de Catalunya, i Emili Mestre i Pere Portell, de l'Arxiu Municipal de Blanes.

— Introducció (en curs) d'informació en les bases de dades IFMuC, Iconografia Musical de Catalunya (IcMuC), Llibres de Polifonia Hispana (LHP) i Fons de Música Tradicional (FMT), que formen part del portal de l'IEC Patrimoni Musical Català (<https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/>).

— Ampliació (en curs) del Mapa del Cens Fontes Musicae Cataloniae (<https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/mapa-del-cens/>).

— Preparació (en curs) del volum 12 de la col·lecció IFMuC, centrat en l'edició dels catàlegs dels fons de la catedral de Solsona i les esglésies parroquials de Santa Eulàlia de Berga i Santa Maria de Cornudella, l'edició del qual està prevista per a principis del 2021.

Justícia i resolució de conflictes a la Catalunya medieval. Col·lecció diplomàtica. Segles IX-XIII

Directors: Tomàs de Montagut
i Estragués
Josep Maria Salrach
i Marès

L'objectiu d'aquest programa és la publicació d'un diplomatar de la justícia catalana altmedieval. Acomplerta la fase de recopilació documental, durant els anys 2016-2017 es preparà l'edició dels documents dels segles IX-XI (554 documents), es redactà un breu estudi introductor i es feu l'índex alfabètic del conjunt. Aquests documents es van lliurar el 2017 al Comitè Tècnic de l'Edició de la Col·lecció «Textos Jurídics Catalans», dependent de la Conselleria de Justícia, el qual va fer-ne l'edició. Un any més tard, es van publicar al volum *Justícia i resolució de conflictes a la Catalunya medieval. Col·lecció diplomàtica. Segles IX-X*, dirigit pels directors d'aquest programa i publicat pel Parlament de Catalunya.

Durant els anys 2018, 2019 i 2020, amb l'ajut de la Secció Històrico-Arqueològica, s'ha treballat en la recerca dels documents de justícia del segle XII i, posteriorment, en la seva preparació per a l'edició. Amb aquesta darrera tasca, que es compta que es completarà al llarg del 2021, es considerarà finalitzat aquest projecte.

Recerca arqueològica de la ciutat romana de *Iesso* (Guissona)

Director: Josep Guitart i Duran

Programa desenvolupat en el marc de col·laboració del Patronat d'Arqueologia de Guissona, del qual l'IEC és membre fundador des de la seva creació, el 1995, i l'Ajuntament de Guissona, un dels principals impulsors institucionals. Té com a objectius l'estudi arqueològic de la ciutat romana de *Iesso* i el seu territori, i la potenciació de la difusió i la socialització dels coneixements que la recerca genera.

Aquest curs s'ha prosseguit amb les excavacions al Parc Arqueològic de Guissona. La campanya desenvolupada l'estiu de 2020 s'ha centrat en dos punts del jaciment: l'edifici extramurs al nord del recinte emmurallat i a tocar de la torre de defensa de la porta nord de la ciutat, i la zona, segurament enjardinada, al nord de les termes públiques, sota la qual han començat a aflorar les restes de cases del moment fundacional de la ciutat, a la primera meitat del segle I aC.

L'exposició promoguda pel Museu de Lleida dedicada a l'arqueologia de les tres ciutats romanes del Ponent català: *Ilerda* (Lleida), *Iesso* (Guissona) i *Aeso* (Isona), ha estat ajornada com a conseqüència de la COVID-19. Amb tot, el catàleg, que presenta una síntesi de la realitat arqueològica actual d'aquestes tres ciutats romanes i els seus territoris, serà publicat en format de llibre el 2021.

Recerca i transcripció de l'hinnari del segle XIII-XIV

Director: Romà Escalas i Llimona

Aquest projecte té com a objectiu recuperar el contingut i la música del manuscrit mallorquí, acompanyat d'un estudi crític dels tipus de notació i la seva evolució cronològica, que s'ha dut a terme gràcies a la troballa dels 125 folis que mancaven a l'exemplar conservat a l'Arxiu Capítular de Mallorca. Aquests folis, recuperats per Romà Escalas a partir de les fotografies que conservava Marius Bernadó, de la Universitat de Lleida, han permès localitzar i reconstruir el manuscrit sencer, fins al foli 144. El contingut del l'hinnari ha quedat, doncs, completat amb un total de 140 obres musicals, amb les quals s'han pogut transcriure totes les que hi mancaven.

Al llarg del curs, s'ha treballat en la darrera part del projecte —la transcripció i estudi de les vuitanta-dues obres restants—, tasca que s'ha assolit gràcies a la col·laboració de Bernat Cabré i Marina Viedma, musicòlegs de la Universitat Autònoma de Barcelona. Pròximament es farà pública l'aportació patrimonial de les dites 140 noves obres musicals, desconegudes fins ara i testimonis d'un estil medieval de gran importància en l'àmbit cultural de la Corona d'Aragó i la Provença. Així mateix, està previst que l'hinnari sigui publicat properament, amb la col·laboració del capítol catedralici de Mallorca.

**Repertori de col·leccionistes
i col·leccions d'art i arqueologia
de Catalunya**

Directors: Bonaventura Bassegoda
i Hugas
Francesc Fontbona
i de Vallescar

Aquest programa té com a objectiu recollir i posar en xarxa una sèrie d'informacions i notícies que han de posar nom i donar visibilitat a les iniciatives individuals —i, excepcionalment, collectives— de recull i valoració del nostre patrimoni artístic i arqueològic. El projecte s'ocupa, sobretot, de col·leccions i col·leccionistes desapareguts, però n'incorpora també d'actuals, especialment aquelles que ja s'han manifestat mitjançant la creació de fundacions amb vocació de servei públic o aquelles que, romanent privades, han prestat peces a exposicions amb denominacions pròpies i no anònimes.

Actualment, es poden consultar al web del projecte cent tretze fitxes (<http://colleccions.recerca.iec.cat/>).

**Repertori de la memòria personal
a la Catalunya contemporània**

Director: Albert Balcells i González

L'objectiu d'aquest projecte és elaborar un repertori crític i comentat d'autobiografies, memòries, dietaris i llibres d'entrevistes de la Catalunya contemporània.

Es comença per fer un inventari de totes les obres des de la segona meitat del segle XIX fins a l'actualitat. La selecció i buidatge dels textos —la quantitat de documents que s'ha consultat equival a uns cinc-cents llibres— es fan a partir dels catàlegs de biblioteques, tant públiques com d'altres institucions, com l'Ateneu Barcelonès, i dels fons d'editorials amb col·leccions de temàtica catalanística.

Al llarg del curs, s'han elaborat ressenyes crítiques de dietaris i memòries personals de la Catalunya del segle XX. Així mateix, s'ha continuat treballant en la creació del fitxer previ d'autors d'obres localitzades i se n'han incorporat de nous al repertori d'obres per a ressenyar.

**Tabula Imperii Romani - Forma
Orbis Romani (TIR-FOR)**

Directors: Josep Guitart i Duran
Marta Prevosti

Programa internacional promogut per la UAI que té per objecte la publicació del gran mapa de l'Imperi romà. L'IEC presideix, des de l'any 2013, la Comissió Internacional per a la TIR-FOR, que actualment compta amb la participació activa de les acadèmies nacionals de dotze països europeus, del nord d'Àfrica i de l'Àsia. La informatització del projecte, liderada per l'IEC, ha permès la implementació d'una base de dades unitària i interactiva al servei dels equips dels

diferents països actius en el projecte. Actualment, es poden consultar al web del projecte (<https://tir-for.iec.cat>) les dades dels Països Catalans, Romania i una part del nord d'Itàlia, que anteriorment havien estat publicades en paper.

Aquest curs, s'ha treballat en l'organització del primer Simposi TIR-FOR, que, convocat per la Comissió Internacional, se celebrarà el proper mes d'octubre a l'IEC. El tema que s'hi tractarà serà l'estudi del territori a la cartografia digital i està previst que hi participin una trentena d'investigadors europeus i del nord d'Àfrica. Les actes del Simposi es publicaran el 2021 en format digital.

Un petit país llatí: Catalunya i l'exposició de 1929, de Nicolae Iorga

Directors: Ramon Pinyol i Torrents
Enric Pujol i Casademont

L'objectiu d'aquest projecte és traduir al català el llibre *Un petit país llatí: Catalunya i l'exposició de 1929* (1930), de l'historiador romanès Nicolae Iorga. Recuperar ara aquesta obra, una introducció a la història i la cultura catalana adreçada al públic romanès, permetrà saber com érem vistos els catalans al primer terç del segle XX. Iorga, que va ser rector de la Universitat de Bucarest i introductor dels estudis sobre la presència catalana a Orient, fou assassinat per la feixista Guàrdia de Ferro romanesa.

Al llarg d'aquest curs, s'ha treballat en la traducció de l'epíleg i de l'estudi introductor, en què es parla d'un dels principals deixebles de l'autor, Constantin Marinescu, que va a ser membre corresponent de l'IEC.

Altres projectes de recerca de la SHA

Ager Tarraconensis

Directors: Josep Guitart i Duran
Marta Prevosti i Monclús

La Secció continua col·laborant en aquest programa, que es va iniciar l'any 2005 amb un conveni de l'Institut d'Estudis Catalans i l'Institut d'Arqueologia Clàssica amb ACESA i diverses entitats i ajuntaments.

Malgrat que la col·laboració econòmica d'ACESA va finalitzar l'any 2008, s'ha continuat treballant en el projecte.

Després de la realització del treball de camp i dels diversos estudis que en derivar, s'han publicat els volums següents: 1. *Aspectes històrics i marc natural* (2010), 2. *El poblament* (2011), 3. *Les inscripcions romanes* (2010), 4. *Els Antigons. Una villa senyorial al camp de Tarragona* (2014) i 5. *Paisatge, poblament, cultura material i història: actes del simposi internacional* (2013). Aquest curs s'ha continuat treballant en la preparació del sisè volum, darrer de la sèrie, que inclourà el catàleg de jaciments i les conclusions generals.

Oficina d'Assessorament Històric

Director: Albert Balcells i González

L'Oficina d'Assessorament Històric es creà l'any 2006 amb la finalitat de respondre les consultes de caràcter històric i artístic plantejades a l'Institut d'Estudis Catalans, així com de tramitar els informes i dictàmens preceptius de la Secció Històrico-Arqueològica sobre els símbols dels ens locals i els béns culturals d'interès nacional.

Al llarg del curs, l'Oficina ha emès dotze informes preceptius sobre expedients de declaració com a bé cultural (BCIN) i set de relatius a expedients de

limitació d'entorns de protecció, i ha dictaminat quatre escuts heràldics i cinc banderes de diversos municipis de Catalunya. Tots aquests informes han estat aprovats per la Secció.

Així mateix, l'Oficina s'ocupa, per encàrrec de la Secció, de la preparació de la revista *Catalan Historical Review*, que difon, en català i en anglès, balanços sobre els grans temes referents a tots els aspectes històrics, literaris i culturals dels Països Catalans. Es publica en paper i en versió digital. Aquest curs s'ha treballat en la preparació del número 13, que sortirà publicat a inicis del curs 2020-2021.

Secció de Ciències Biològiques

Briòfits

Directora: Montserrat Brugués
i Domènech

Aquest projecte, iniciat el 2018, engloba dos subprojectes. L'un està dedicat a l'abocament de l'herbari de briòfits BCB (Barcelona Ciències Bellaterra - Facultat de Ciències, Universitat Autònoma de Barcelona) al Global Biodiversity Information Facility (GBIF), i l'altre, al manteniment del web Cartografia de Briòfits, Península Ibèrica i Illes Balears.

Abocament de l'herbari BCB al GBIF

L'herbari BCB és el més representatiu de la bioflora dels Països Catalans i comprèn més de 64.000 mostres, recol·lectades des del segle XIX fins a l'actualitat. L'objectiu del projecte és abocar les dades d'aquest herbari al portal GBIF (<https://www.gbif.org>), una infraestructura mundial d'informació sobre biodiversitat.

Aquest curs s'ha continuat treballant en la migració de les dades de l'herbari BCB al GBIF. Abans de fer l'abocament de les dades, s'ha revisat la informació introduïda acarant-la amb la corresponent etiqueta de l'herbari, per tal de completar-la i corregir-ne els errors que pogués haver-hi. Simultàniament, s'hi ha afegit la georeferenciació, dada imprescindible perquè la localitat aparegui al mapa de distribució que es fa visible en

cercar informació sobre una determinada espècie.

Finalment, hem incorporat totes les dades de les espècies programades per a aquest període a un Excel, facilitat per la coordinadora del GBIF, que permet fer l'abocament a l'estàndard Darwin Core.

Manteniment del web Cartografia de Briòfits. Península Ibèrica i Illes Balears (<http://briofits.iec.cat/>)

Per bé que el programa va finalitzar el 2017, es continua fent el manteniment de la base de dades, que conté els mapes de 450 espècies de briòfits. Els treballs de manteniment consisteixen a recopilar les noves dades publicades de les espècies cartografiades d'Espanya, Andorra i Portugal, introduir les dades obtingudes perquè es visualitzin als mapes corresponents i actualitzar la nomenclatura de les espècies, així com fer un seguiment tècnic de l'aplicació. Aquest curs, a més, també s'hi han incorporat dos nous mapes corresponents a dues espècies noves de la península Ibèrica.

Catàleg de la biodiversitat de Catalunya

Directora: Jordina Belmonte Soler

Durant el 2020 s'ha fet un important esforç per avançar en l'elaboració del catàleg de la biodiversitat de Catalunya. Així, s'hi han incorporat 12.000 espècies,

xifra que dobla amb escriu la de les catalogades el 2019.

Els grups d'organismes amb què s'ha treballat són els següents: fongs (basidiomicots), cormòfits (excepte poàcies), briozous, mol·luscs marins, aràcnids, crustacis malacostracis (estomatòpodes, lofogàstrids, misidacis, isòpodes marins i cumacis), insectes (ortòpters i macrolepidòpters) i peixos marins.

Per a cada grup d'organismes s'ha elaborat un full Excel amb els apartats següents: taxonomia (família i espècie), origen i endemisme, amenaça (estat de conservació en diferents llibres vermells), protecció (normativa internacional, europea, estatal i catalana d'aplicació) i conservació (actuacions sobre el terreny i estudis moleculars). Aquesta informació no sempre és completa en tots els grups d'organismes, ja que d'alguns tot just es disposa de dades taxonòmiques.

El treball s'ha coordinat des de la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN) i ha comptat amb la participació d'investigadors de diferents institucions (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona i Institut de Ciències del Mar - CSIC), societats científiques (Societat Catalana de Lepidopterologia i ICHN) i investigadors amateurs.

Totes les dades obtingudes es posen a disposició pública a través de la pàgina web de la ICHN.

Estudi del gat fer a Catalunya

Directora: Jordina Belmonte Soler

Aquest programa, finançat per la SECCB i dut a terme per la Institució Catalana d'Història Catalana (ICHN), filial de l'IEC adscrita a la SECCB, té per objectius principals conèixer millor la distribució geogràfica d'aquesta espècie, estimar la densitat de la població i estudiar el grau d'introgressió genètica causada per la hibridació. El Projecte Gat Fer ha prospectat diferents punts de la comarca d'Osona i rodalia amb l'objectiu de seguir obtenint informació de l'espècie, al voltant de la qual encara hi ha molts interrogants.

Durant la tardor 2019, es van retirar la trentena de càmeres que s'havien col·locat entre les comarques de l'Anoia, el Bages, el Moianès, la Selva, el Vallès Oriental i Osona i van ser revisades per més d'una vintena de voluntaris i col·laboradors.

La informació recollida al llarg del 2019 i les citacions sobre el gat fer recopilades de diversos punts de Catalunya els anys previs van permetre elaborar un mapa actualitzat de la distribució del felí (consultable al web del Zoo de Barcelona). A partir de les dades obtingudes al massís del Montseny els anys 2018 i 2019, s'ha publicat un article a la revista *Ecology and Evolution* (en línia) en el qual es defineixen els patrons d'activitat dels carnívors detectats, inclòs el gat fer, i s'avalua com poden influir-los l'estació de l'any i la presència de petits mamífers.

A principis de 2020, dos estudiants de biologia de la UVic-UCC van mostrejar dues localitats noves a la Plana de Vic (Torelló i Santa Eugènia de Berga). Mig any després, van analitzar les dades que hi havien recollit i, juntament amb la informació provinent d'altres zones prospectades pel Projecte Gat Fer des de l'any 2013, van redactar el seu treball de final de grau *Estudi de la influència antròpica en les poblacions de mamífers carnívors a Osona* (consultable en línia), en el qual s'estudia l'efecte de les diferents cobertes del sòl en l'abundància del gat fer i els altres carnívors.

Aquest estiu s'ha fet al Lluçanès un estudi per a valorar les espècies de mamífers que habiten una de les finques més grans de la zona, després d'arribar a un acord amb el propietari. Una de les espècies detectades ha estat el gat fer, cosa que confirma que les poblacions estudiades fa cinc anys pel Projecte encara es mantenen.

Finalment, el 2020 també haurà servit per a impulsar el Pla de seguiment del gat fer i altres mesocarnívors a Catalunya, un estudi en què el Projecte Gat Fer participarà de forma activa.

Fauna aquàtica en coves anquihalines del País Valencià: un món encara per descriure

Director: Ferran Palero Pastor

Ponent: Juli Peretó i Magraner

Aquest projecte es va iniciar l'any 2019 amb l'objectiu de completar la identificació i el catàleg dels crustacis presents en coves anquihalines del País Valencià. Els sistemes anquihalins són estuaris subterranis presents en terrenys càrstics i volcànics connectats amb el medi marí que contenen una fauna molt peculiar i un bon nombre d'endemismes.

Aquest curs s'han intensificat les tasques de mostreig en una cova anquihalina de la província de València (objectiu principal de l'estudi). S'ha pogut identificar la diversitat d'espècies d'aquest indret i caracteritzar-ne les variacions en la composició faunística. S'han obtingut mostres de diferents crustacis, incloent-hi copèpodes (2 spp.), amfípodes (4 spp.), isòpodes (4 spp.), thermosbenacis (1 sp.) i els primers senyals de la presència d'una espècie de decàpode (probablement *Typhlatya* sp.). Els mostrejos han permès la detecció d'una gran diversitat d'altres artròpodes, des de pseudoescorpins i diplòpodes fins a representants dels grups Symphyla o Collembola. Abans del mes de març, els investigadors del projecte van rebre la visita de dos científics de la Universitat de Copenhaguen: la doctora Ana Sofia Reboleira, amb la qual es van fer sortides a les Coves de Sant Josep (la Vall d'Uixó, Castelló) i el doctor Jørgen Olesen, amb qui es van fer diverses sortides a Vilamarxant, per mostrejar la fauna hiporreica del riu Túria i el qual ha pogut filmar-hi, per primer cop amb càmera

ultrarràpida, els moviments dels batinel·lacs (*Syncairida*) o els bogidiellids (*Amphipoda*). També s'han realitzat, en col·laboració amb la Confederació Hidrogràfica del Xúquer, gairebé un centenar de mostres al llarg de tota la geografia de la Comunitat Valenciana. En paral·lel, diferents membres de l'equip han continuat el treball de descripció i il·lustració de les noves espècies i s'ha completat amb èxit la caracterització preliminar de les molècules de la fauna estudiada.

Pel que fa a la difusió de resultats, el 2020 s'han publicat dos treballs en revistes indexades (*Zoological Journal of the Linnean Society* i *European Journal of Taxonomy*) i se n'estan preparant d'altres, que es publicaran pròximament. Dins de les tasques de formació i divulgació, el grup d'investigadors ha organitzat el I Curs d'Introducció a la Il·lustració Científica i Descripcions Taxonòmiques, amb el suport de la SCB i de la Universitat de València.

Participació de l'IEC en el projecte FORHOT d'estudi dels efectes del canvi climàtic sobre la pèrdua d'estocs de carboni àrtic, subàrtic i boreal

Director: Josep Peñuelas i Reixach

L'any 2018, l'IEC es va adherir, en col·laboració amb el CREAM i la Unitat d'Ecologia Global CREAM-CSIC-UAB, al

consorci FORHOT, liderat per un grup d'investigadors europeus i dedicat a estudiar la influència de la temperatura sobre la dinàmica del carboni (C) en sòls boreals, subàrtics i àrtics, els més sensibles als efectes del canvi climàtic.

L'augment de les temperatures pot alterar les demandes estequiòmètriques dels microorganismes del sòl i perjudicar-ne la capacitat d'estabilitzar el carboni i retenir el nitrogen (N), amb conseqüències crítiques per a l'emmagatzematge de carboni i de nitrogen en sòls de latituds elevades. Les zones geotèrmicament actives d'Islàndia proporcionen gradients de temperatures amplis, continus i estables del sòl que permeten testar aquesta hipòtesi. Per tal de caracteritzar les demandes estequiòmètriques dels microorganismes d'aquests sòls subàrtics, l'equip d'investigadors va incubar els sòls a partir de temperatures ambientals després de l'addició factorial de substrats amb carboni, nitrogen i fòsfor (P), tant per separat com en combinació. En un segon experiment, els sòls que havien estat exposats a diferents intensitats d'escalfament *in situ* (+ 0, + 0,5, + 1,8, + 3,4, + 8,7, + 15,9 C per sobre de l'ambient) durant set anys es van incubar després de l'addició combinada de carboni, nitrogen i fòsfor per tal d'avaluar la capacitat dels microorganismes del sòl. Els set anys d'escalfament crònic del sòl van provocar pèrdues grans i proporcionals de carboni i nitrogen en els 10 cm superiors del sòl

($4,1 \pm 0,5 \% \text{ } ^\circ \text{C}^{-1}$ de les existències en sòls no escalfats), amb un esgotament predominant dels substrats orgànics físicament accessibles i feblement absorbits en minerals del sòl. En condicions de baixa accessibilitat al carboni, els microorganismes del sòl van satisfer les demandes respiratòries creixents a compte d'una reducció de la biomassa existent en sòls més càlids. Aquest fet, juntament amb les estrictes demandes estequiomètriques microbianes de C: N, va limitar també la seva capacitat de retenció de nitrogen, i van augmentar la vulnerabilitat del sòl a les pèrdues d'aquest element. Les nostres troballes suggereixen l'existència d'un fort control de la fisiologia microbiana i les necessitats estequiomètriques de C: N sobre la retenció del nitrogen al sòl i sobre la resiliència a l'escalfament de les reserves de carboni del sòl de latituds elevades, particularment durant els períodes de latència de la vegetació i amb baixes entrades de carboni.

Pel que fa a la difusió de resultats de la recerca, s'ha publicat a la revista científica en línia *Nature Ecology and Evolution* l'article «Subarctic grassland ecosystem response to decades of soil warming».

Projecte BioGenoma dels Països Catalans

Directora: Montserrat Corominas
Guiu

La comprensió de la biodiversitat de la terra i la gestió responsable dels seus recursos es troba entre els principals reptes científics i socials d'aquest segle. El Projecte BioGenoma dels Països Catalans (CBP) té com a objectiu a llarg termini seqüenciar el genoma de les espècies eucariotes dels Països Catalans. És un projecte que es va plantejar el 2019 en el si de l'IEC (SECCB, SCB, ICHN) i encaixa especialment en el mandat de l'Institut, que inclou la promoció i el desenvolupament de la recerca en els diferents camps de la ciència i la tecnologia, específicament en el marc dels Països Catalans. El CBP s'inspira en el projecte Earth BioGenome (EBP) (<https://www.earthbiogenome.org>), una confederació de xarxes que pretén seqüenciar, catalogar i caracteritzar els genomes de tota la biodiversitat eucariota de la Terra.

Les activitats més destacades durant el curs 2019-2020 han estat les següents:

— Presentació de la documentació per a formar part de l'EBP. Des del gener de 2020, l'IEC n'és membre institucional, i des de la primera setmana de novembre, el CBP ja és oficialment un projecte afiliat (vegeu-ne els detalls al web de l'EBP).

— Elaboració d'un dossier i un vídeo sobre el CBP.

— Actualització del web del projecte (<http://www.scb.cat/biogenoma/>).

— Realització de diverses reunions (tant presencials com virtuals) que han

tingut, bàsicament, dues finalitats: *a*) presentar el CBP a diverses entitats i institucions, amb l'objectiu de donar a conèixer el projecte i explorar possibles fonts de finançament, i *b*) presentar el CBP a la comunitat científica. A dia d'avui, més d'una vintena d'institucions, des de Banyuls fins a València i passant per les illes Balears, donen el seu suport explícit al CBP i hi participen de manera activa.

— Creació de tres grups de treball (mostreig i emmagatzematge; tècniques genòmiques, assemblatge i anàlisi, i finançament i divulgació), formats per membres de les institucions participants.

— Convocatòria de projectes de recerca (a la qual s'ha destinat una part del llegat Leandre Cervera). Es va obrir el mes de juliol i es van rebre vint-i-cinc sol·licituds, que han estat avaluades per membres de la comissió promotora i per dos experts de l'EBP. Finalment, s'ha concedit finançament a vuit dels projectes presentats.

— Signatura d'un acord amb el Zoo de Barcelona.

— Organització del congrés internacional Genomics for Biodiversity Symposium (IEC, 12 i 13 de setembre de 2019).

Recerca etnobotànica als Països Catalans: prospeccions i base de dades

Director: Joan Vallès i Xirau

Programa de recerca pluridisciplinari amb la SF i la SFCS i desenvolupat en col·laboració amb el Laboratori de Botànica de la Universitat de Barcelona i l'Institut Botànic de Barcelona. S'inicià el 2017 i té dos objectius principals: crear una base de dades pública d'etnobotànica als Països Catalans —a partir de la base de dades ja existent, amb 1.100 tàxons provinents de més de 1.600 informants de quasi tots els territoris del domini lingüístic català— i prosseguir les recerques etnoflorístiques als territoris de Catalunya, les illes Balears, la Catalunya del Nord, Andorra, la Franja de Ponent, el País Valencià, el Carxe i l'Alguer.

Aquest curs s'ha completat la primera fase del projecte, la qual ha tingut una durada de tres anys, i s'han dut a terme aquestes altres tasques i activitats:

1. Compleció de la base de dades (primera fase) per a la seva difusió en línia a partir del desembre de 2020.

2. Continuació del buidatge i incorporació a la base de dades d'obres etnobotàniques dels Països Catalans.

3. Prospeccions etnobotàniques. Se'n van fer fins al març, quan es van haver d'aturar per la COVID-19, i s'han reprès a partir de juny, per bé que amb poca intensitat, les que s'havien començat a Andorra, el Berguedà i el Pla de l'Estany; s'han completat les de l'Alt Urgell i Eivissa. La pandèmia ha impedit les reunions *in situ* per a iniciar una prospecció a l'Alguer; es farà tan aviat com la crisi sanitària ho permeti.

4. X Jornades d'Etnobotànica en Llengua Catalana. Se n'ha fet l'organització i enviat la primera circular, però s'han ajornat per la pandèmia.

Els esforços que no s'han pogut dedicar als punts 2, 3 i 4 s'han traslladat als 1, 5, 6 i 7.

5. Metanàlisi de dades etnobotàniques dels Països Catalans. Hi ha diversos treballs en marxa i alguns de conclosos (relacions entre usos etnobotànics i, d'una banda, territoris fisiogeogràfics i, de l'altra, formes vitals).

6. Treballs acadèmics. Estudis concernits per aquest programa han constituït la tesi doctoral i el treball de fi de grau de dues persones de l'equip del programa.

7. Difusió dels resultats (en totes les publicacions i activitats es fa constar la participació de l'IEC en aquest programa). S'han presentat tres comunicacions orals a l'International Congress of Ethnobotany, celebrat a Recife (Brasil) del 16 al 18 d'octubre de 2019. S'han publicat, d'una banda, quatre treballs científics, dos dels quals en una revista internacional amb factor d'impacte, i se n'han elaborat d'altres que estan en fase d'avaluació. D'altra banda, s'han publicat diversos articles divulgatius i un capítol de llibre («Plantes, saber popular i temps: mirades etnobotàniques a les terres catalanes», a *Mirades de la ciència sobre el temps. El cicle de l'any i de la vida*, publicat per Edicions de la UB). Així mateix, s'ha

participat en tallers i seminaris, com el cicle de microdebats del Col·lectiu Eixarcolant i el cicle de conferències del Centre d'Estudis de les Garrigues, en el marc del qual s'han fet les xerrades següents: «L'olivera i el seu coneixement tradicional a les Garrigues» (inauguració de la Fira de Santa Caterina, Arbeca, 22 de novembre de 2019) i «Els usos de les plantes a les garrigues com a símbol d'identitat» (XIII Tallers i Jornades de Memòria Oral, les Borges Blanques, 28 de setembre de 2019). Els tallers d'elaboració de ratafia a partir de dades etnobotàniques que estava previst dur a terme a Cadaqués, Sant Feliu de Guíxols i Barcelona es van haver de cancel·lar a causa de la pandèmia.

**Terminologia de la genètica,
la genòmica i l'enginyeria genètica
humana en llengua catalana dins
del marc del manteniment del
Diccionari de medicina (DEMCAT)**

Director: Ramon Bartrons Bach

En el marc de la posada al dia del *Diccionari enciclopèdic de medicina* (DEMCAT), s'ha considerat necessari actualitzar l'àrea temàtica de genètica, genòmica i enginyeria genètica humanes, ja que, atès el gran desenvolupament d'aquesta disciplina en els darrers anys, hi ha una evident manca de vocabulari científic en català, que se supleix amb l'ús de neologismes i manlleus. L'objectiu final d'aquest pro-

jecte és consolidar la terminologia científica en català en aquests camps. Aquesta intervenció és necessària per la ràpida penetració de les seves aplicacions en biologia i medicina que requereixen orientar la terminologia de les xarxes assistencials.

A l'inici del projecte, el 2019, el DEMCAT contenia uns 1.750 termes relacionats més o menys directament amb l'àrea, dels quals no s'havia validat l'atribució temàtica ni se n'havia fet una revisió sistemàtica des de la segona edició del DEM en paper (2000). Es preveu que, un cop revisada aquesta àrea temàtica, pel que fa al contingut i la pertinència dels termes, augmentarà sensiblement el nombre de termes específics, en detriment dels que ara es consideren no pertinents, obsolets o massa generals. Les fitxes completes dels termes revisats contindran les denominacions fixades en llengua catalana (amb sinònims, si escau), una definició actualitzada, eventualment notes explica-

tives complementàries, i els equivalents corresponents en castellà, francès i anglès (i, si escau, la nomenclatura científica).

Durant aquest curs, s'ha constituït l'equip de recerca, s'ha buscat informació sobre diccionaris en d'altres llengües i s'ha procedit a classificar les 1.750 fitxes de l'àrea de genètica del DEMCAT en cinc subàrees de primer nivell en l'arbre de camp. Posteriorment, hem desenvolupat nou subàrees de segon nivell de l'àrea de genètica mendeliana (conceptes generals, gens, al·lells, cromosomes, citologia, dotació cromosòmica, divisió cel·lular, reproducció i herència), que han estat revisades per experts i validades per les terminòlogues del TERMCAT. A finals d'aquest any, esperem completar, com a mínim, 736 fitxes actualitzades i revisades de l'àrea de genètica mendeliana. Una vegada acabi la revisió, s'actualitzarà la base de dades del *Diccionari enciclopèdic de medicina*, que està disponible en línia al Portal CiT de l'IEC.

Secció de Ciències i Tecnologia

Diccionari Multilingüe de la Ciència del Sòl

Director: Jaume Porta i Casanellas

Aquest curs, l'equip de treball ha finalitzat la redacció dels continguts de totes les entrades en català i castellà amb equivalències en anglès, francès, gallec i portuguès. Les entrades que es poden consultar en el web del diccionari (<https://cit.iec.cat/DiccMCS/inici.html>) en acabar el curs corresponen a les àrees d'especialitat de l'arbre de camp següents:

- Atmosfera i aigua del sòl
  - Classificació, taxonomia i correlació de sòls
  - Components minerals del sòl
  - Conceptes generals del sistema edàfic
  - Gestió i ús sostenible del sòl
  - Informació de sòls i representació espacial del sistema edàfic
  - Origen del sòl i organitzacions edàfiques
  - Propietats fisicoquímiques i químiques i comportament del sòl
  - Propietats físiques i comportament del sòl
  - Ciència del sòl
- Així mateix, s'han enllestit les quatre entrades següents:
- Qualitat, avaluació, degradació i protecció de sòls
  - Fertilitat química del sòl (en fase de correcció a la Secció Filològica)

- Components orgànics del sòl
- Propietats bioquímiques i biològiques i ecologia del sòl (pendents de la Secció Filològica)

Edició en línia del *Diccionari de matemàtiques i estadística*

Director: Joan de Solà-Morales

El *Diccionari de matemàtiques i estadística* (DME) és una obra en paper que va ser coeditada l'any 2002 per la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) i Enciclopèdia Catalana, SLU (EC). Com que l'Institut d'Estudis Catalans ja té el portal CiT (Terminologia de Ciències i Tecnologia), i en particular la biblioteca en línia BiblioCiT—que conté bàsicament obres terminològiques de ciència i terminologia—, es va determinar que l'IEC fes una edició electrònica de lliure accés del DEM en la qual es compartissin enllaços amb les altres obres del portal CiT.

Així, el març de 2019 es va signar un conveni pel qual la UPC i EC cedien a l'IEC els drets per a l'explotació en línia del *Diccionari*. Tot seguit, l'IEC va encomanar-ne la revisió lingüística al Servei de Correcció Lingüística i es va començar a preparar l'edició digital.

El desembre de 2019 es va completar la introducció de registres del diccionari—en total, 4.202— a la base de

dades corresponent. De gener a agost de 2020 s'han introduït totes les fórmules codificades en sistema LaTeX; s'han editat les imatges per afegir-hi el peu de la figura; s'han incorporat aquestes imatges a les entrades corresponents i s'han rellegit les definicions (acarant-les amb l'original per tal de comprovar que no hi havien quedat errors de llengua ni de codificació).

En acabar el curs, les feines pendents són: la revisió final d'un petit bloc d'entrades, la redacció dels textos d'algunes pestanyes del contingut estàtic del web i la revisió del funcionament del motor de cerca. A banda d'això, el director del projecte farà una revisió final de tota l'obra per assegurar que no hi hagi errors —especialment, matemàtics— procedents de l'original o de la introducció de la informació en la base de dades. Així doncs, es pot dir que la preparació de la versió web del DME està en un estadi molt avançat.

Història de la matemàtica, resultats, contextos i textos. Grècia IIIa,

IIIb i IIIc

Directora: Pilar Bayer

Autor: Josep Pla

Aquest programa de recerca s'inicià el 2015 amb l'objectiu de redactar una història de la matemàtica grega en cinc volums (cadascun amb un corpus històric i

traduccions al català de textos grecs que constitueixen la base del corpus). Fins ara se n'han publicat tres: *Grècia I* (2016), *Grècia IIa* (2018) i *Grècia IIIb*, que ha sortit el febrer de 2019. Aquest darrer completa, amb *Grècia IIa*, la part dedicada als *Elements* d'Euclides, *Grècia II*, la qual comprèn, en 1.108 pàgines, tots els llibres de l'obra (de I i al XIII).

Aquest curs s'ha continuat treballant en el volum *Grècia III*. Per bé que inicialment havia de constar de tres parts (IIIa, IIIb, IIIc), finalment s'ha decidit afegir-ne una altra (III d), atès que, un cop redactats els volums IIIb (dedicat a Arquimedes i d'altres) i IIIc (dedicat a Apol·loni i d'altres), s'ha vist que eren massa extensos (més de nou-cents pàgines). Així, s'ha avançat en la preparació de la primera part, *Grècia IIIa*, que està redactada i revisada i els índexs de la qual estan en fase de revisió; es preveu que es pugui publicar a inicis de 2021. Pel que fa a la segona part (IIIb), està en procés de revisió i es preveu que pugui sortir publicada a mitjan 2021. També se n'ha redactat la tercera part (IIIc), que conté l'adaptació i traducció al català dels set llibres preservats de les *Còniques* (els quatre primers són en grec i els altres tres, en àrab; el vuitè s'ha perdut) i consta de cinc introduccions, una definició i 387 proposicions; està en fase de relectura i el curs vinent se'n farà la correcció d'estil. L'última part (III d) —pendent de redactar— estarà dedicada a Conó, Dositeu i Eratòstenes (matemàtics i astrò-

noms de l'època d'Arquimedes de Siracusa), Diocles i Dionísodor (posteriors a Apol·loni de Perge) i contindrà íntegre el text de Diocles *Els miralls ustoris*.

Horitzons mediterranis: simulació numèrica de les condicions atmosfèriques en les observacions visuals Mallorca-Catalunya

Director: Jordi Mazón Bueso
(Universitat Politècnica de Catalunya, UPC,
i Associació Catalana de Meteorologia, ACAM)

Aquest projecte s'ha iniciat el 2020 amb l'objectiu d'esbrinar i descriure, des del punt de vista de la física, el fenomen de l'observació de Mallorca des de Catalunya i viceversa. En aquest sentit, les preguntes de recerca que es pretén respondre són:

— Quin paper té la refracció atmosfèrica en els albiraments de Mallorca? És un factor rellevant, o bé ho és la transparència atmosfèrica?

— Quin paper té la temperatura superficial de l'aigua del mar (SST) en els albiraments?

La metodologia que s'ha utilitzat per a respondre-les té quatre fases:

— Construcció de la sèrie d'albiraments des de l'Observatori Fabra en els darrers deu anys, analitzar-la estadísticament i fer-ne una selecció d'albiraments singulars i destacables.

— Simulació numèrica dels episodis seleccionats amb el model de mesoescala WRF 4.0, determinació de les condicions atmosfèriques que generen els albiraments i obtenció del camp de l'índex de refracció.

— Realització d'experiments numèrics modificant la temperatura superficial de l'aigua del mar (SST) en la selecció dels albiraments.

— Traçat dels raigs de llum a partir del camp de l'índex de refracció.

Els resultats obtinguts aquest curs són els següents:

— La sèrie d'albiraments dels darrers anys permet concloure que un 7 % són de tipus 3 (excel·lent), un 25 % del tipus 2 (bo-regular) i un 68 % del tipus 1 (dolent). Des del 2010 fins al febrer de 2020 se n'han registrat 265. L'hivern (45 %) i la primavera (35 %) representen l'època en què hi ha més albiraments i l'estiu, la que menys (1,5 %); la franja horària en què es registra un major nombre d'albiraments és la de 6 a 8 LT, seguida de la de 17 a 18 LT.

— La simulació numèrica d'alguns episodis d'albirament tipus 3 i tipus 2 permet concloure que l'existència d'una inversió tèrmica sobre la Mediterrània és un factor decisiu per als albiraments.

— Els experiments numèrics modificant 5 °C per sobre i per sota la SST, en l'episodi del 25 de gener de 2019, permet concloure que, en una Mediterrània més calenta (SST superior en 5 °C),

la inversió tèrmica s'afebleix i tendeix a trencar-se i, per tant, a reduir l'albirament. En una aigua més freda (SST 5 °C inferior a la de referència de l'episodi), la inversió es reforça i s'incrementa l'estabilitat i l'estratificació del camp de l'índex de refracció.

— S'ha computat l'índex de refracció, no donat pel model, i s'està en via de traçar el camí òptic en el domini 3 definit en la simulació, per tal d'analitzar amb més detall la curvatura dels raigs.

Laboratori d'Estudis Geofísics

Eduard Fontserè (LEGEF)

Directora: Emma Suriñach Cornet

Coordinadora: M. del Mar Tapia
Jiménez

El Laboratori d'Estudis Geofísics Eduard Fontserè (LEGEF) va ser constituït l'any 1982 i està format per investigadors de diferents institucions amb la finalitat comuna de treballar i divulgar estudis en el camp de les ciències de la Terra. Aquest laboratori centra la seva activitat en l'estudi de la sismicitat i l'estructura interna (litosfera) de Catalunya a partir de les dades de les estacions que gestiona o bé fent servir la informació proporcionada per altres institucions que treballen en el mateix camp.

L'estructura del LEGEF consta d'un director, un col·laborador científic (que forma part del personal de l'IEC i

realitza funcions de secretari i coordinador) i diversos col·laboradors de diferents institucions dins la mateixa àrea de treball. Segons un conveni establert amb la Universitat de Barcelona (UB) el novembre de 1994, els professors, investigadors i becaris de la mateixa Universitat adscrits al LEGEF desenvolupen les activitats de recerca al LEGEF i a la UB. Com a laboratori de l'Institut d'Estudis Catalans, el LEGEF té assignat un membre de l'IEC com a ponent.

El LEGEF disposa d'estacions pròpies que tenen la funció de laboratori, instal·lades al túnel del Cadí (CADI) i al monestir de Poblet (POBL), a més de gestionar, per mitjà d'un conveni, l'estació de la CN Vandellòs II (VAN2). D'altra banda, i gràcies a un conveni marc de cooperació amb la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona (RACAB), gestiona també de manera conjunta amb aquesta institució les estacions digitals que envien senyal a l'Observatori Fabra (FBR i FONT). També rep senyals de les estacions sísmiques de Bardonecchia (BNI), de la MedNet i de l'Institut Nacional de Geofísica i Vulcanologia (Itàlia); de Kerkira (KEK), de l'Institut de Geodinàmica de l'Observatori Nacional d'Atenes (Grècia); de l'Ermita de los Tres Juanes (AETJ), a Granada, i de Ceuta (CEUT), de l'Institut Andalús de Geofísica, i d'Hortiatís (HORT) i Coloumbo (CMBO), de la Universitat Aristotèlica de Tessalònica (Grècia).

La seu del Laboratori d'Estudis Geofísics Eduard Fontserè (LEGEF) està situada a l'edifici del carrer de M. Aurèlia Capmany de l'Institut d'Estudis Catalans. Trobareu una informació més detallada sobre l'activitat a <https://legef.iec.cat/>, el nou web del Laboratori.

Allarg d'aquest curs, s'han dut a terme els treballs i les activitats següents:

Conveni/contracte de col·laboració IEC (LEGEF) - Associació Nuclear Ascó-Vandellòs (ANAV)

— Elaboració dels dos informes semestrals de seguiment dels sismes detectats a les estacions sísmiques Vandellòs II (VAN2) i Poblet (POBL).

— Vigilàncies de l'estació sísmica VAN2: vigilància rutinària i vigilància puntual (amb les corresponents actualitzacions de microprogramari de l'estació sísmica i els canvis de les targetes de memòria).

— Vigilàncies de l'estació sísmica POBL: vigilància rutinària i vigilància puntual (amb les corresponents actualitzacions de microprogramari de l'estació sísmica i els canvis de les targetes de memòria). En aquesta estació s'han fet reparacions i hi ha hagut problemes de connexió ADSL.

— Realització d'un estudi extraordinari sobre l'atenuació i el factor kappa de les estacions VAN2 i POBL i elaboració de l'informe dels resultats obtinguts.

Conveni de col·laboració IEC (LEGEF) - Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC)

— Realització de tasques d'homogeneïtzació de la base de dades acceleromètriques de la xarxa acceleromètrica de l'ICGC.

— Homogeneïtzació de la base de dades per a completar el període 2014-2017. Aquesta feina tindrà continuïtat durant l'any 2021.

— Degut a la situació causada per la COVID-19, el pressupost inicial del conveni s'ha reduït un terç, cosa que afecta la part de la feina que hi ha pendent de fer.

Conveni de col·laboració (sense pressupost) IEC (LEGEF) - Consorci per a la Construcció, Equipament i Explotació del Laboratori de Llum Síncrotró (CELLS), per a la caracterització de la resposta del síncrotró ALBA a esdeveniments sísmics

— Manteniment d'una estació sísmica instal·lada a l'ALBA.

— Recollida regular de dades sísmiques necessàries per a l'estudi.

— Habilitació de l'accés en línia per part de l'ALBA.

— Realització de tractaments de les mateixes dades per a arribar a assolir primeres conclusions de detectabilitat sísmica del síncrotró en comparació amb les dades sísmiques.

— Reunió de presentació dels primers resultats de la col·laboració ALBA-LEGEF (7.2.2020).

Estacions sísmiques LEGEF

— El LEGEF ha dedicat els seus recursos al manteniment permanent i/o la renovació de la infraestructura que li pertany (estacions sísmiques POBL, FABRA, CADI) o gestiona (estació sísmica VAN2).

— Les dades sísmiques generades al LEGEF per les esmentades estacions es comparteixen en l'àmbit local, amb l'ICGC; en l'àmbit europeu, a través de l'associació ORFEUS, i en l'àmbit internacional, en col·laboració amb l'ICGC, amb la Federació Internacional de Xarxes de Sismògrafs Digitals (FDSN).

Reunions i conferències

— S'ha treballat en l'organització de la 6a Reunió de Geofísics a l'IEC, programada per al 17 de desembre de 2020.

Altres

— Instal·lació d'una estació sísmica semipermanent al camp experimental de Puigcerçós (Geoparc de la Conca de Tremp - Montsec), per a la recerca de caigudes de roques monitoritzada per mètodes sísmics. Projecte de recerca PROMONTEC (CGL2017-84720-R), finançat pel Ministeri d'Economia, Indústria i Competitivitat.

— El LEGEF és membre del Grup de Recerca Consolidat de Riscos

Naturals RISKINAT, reconegut per la Generalitat de Catalunya i la Conselleria d'Innovació, Universitat i Empresa.

— Participació al congrés internacional EGU General Assembly 2020 (celebrat en format telemàtic del 4 al 8 de maig de 2020), amb la comunicació «Multidisciplinary studies of the Puigcerçós historical landslide in the Catalan Pyrenees», de Giorgi Khazaradze, Marta Guinau, Xavier Blanch, Antonio Abellán, Mar Tapia, Glòria Furdada i Emma Suriñach, publicada a *Geophysical Research Abstracts*, vol. 22, 7796 (2020) i disponible en línia a: <https://doi.org/10.5194/egusphere-egu2020-7796>.

— Participació del Laboratori en un estudi de la revista *Science* en què es mostra com la pandèmia de COVID-19 causa un període de baix soroll sísmic sense precedents (trobareu més informació sobre aquest estudi al web del LEGEF i en una notícia publicada al web l'IEC el 27 de juliol de 2020).

Publicacions

SURIÑACH, Emma; FLORES-MÁRQUEZ, Elsa Leticia; ROIG, Pere; FURDADA, Glòria; TAPIA, Mar (2020). «Estimation of avalanche development and frontal velocities based on the spectrogram of the seismic signals generated at the Vallée de la Sionne Test Site». *Geosciences*, núm. 10 (3), 113. [Disponible en línia a: <https://doi.org/10.3390/geosciences10030113>]

TAPIA, Mar; GUINAU, Marta; ROIG, Pere; PÉREZ-GUILLÉN, Cristina; SURIÑACH, Emma; KHAZARADZE, Giorgi (2020). «Seismic data of a rockslide: Evaluation of noise levels, site effects, frequency content and identification of seismic phases». *Data in Brief*, vol. 29 (2020). Amsterdam: Elsevier. [Disponible en línia a: <https://doi.org/10.1016/j.dib.2020.105250>]

Lingüística quantitativa: les lleis lingüístiques en el català

Director: Antoni Hernández-Fernández

Ponent: Ramon López de Mántaras i Badia

Les lleis lingüístiques són les regularitats estadístiques que es troben a les llengües humanes. En aquest projecte s'han explorat aquestes lleis lingüístiques en corpus orals del català en diferents nivells lingüístics, comparant els resultats amb les transcripcions escrites corresponents i, també, amb dades del castellà i l'anglès, verificant, així, els models teòrics desenvolupats a la primera part del projecte.

Amb la recerca experimental, s'han pogut acomplir alguns dels objectius inicials del projecte, així com d'altres no previstos:

— El novembre de 2019 es van publicar els resultats més rellevants de la recerca en un número especial de la revis-

ta *Entropy*, a l'article «Linguistic laws in speech: The case of catalan and spanish» [1], el qual va ser seleccionat per a formar part, com a capítol, del llibre d'accés obert *Information theory and language*, publicat l'agost de 2020 [2].

— Va ser acceptada al congrés de la International Quantitative Linguistics Association (QUALICO) la comunicació «Linguistic laws in catalan» [3]. Aquest congrés s'havia de celebrar el setembre de 2020 al Japó, però ha hagut de ser ajornat al 2021 a causa de la pandèmia.

— Els resultats més importants del projecte es van compartir amb la Secció Filològica, i en especial amb els investigadors del projecte de creació del Corpus Oral de la Llengua Catalana (COLC), a la I Jornada sobre Corpus Orals del Català: «Ciència, lingüística i tecnologia», que es va celebrar el 16 de gener de 2020 i en la qual van participar com a ponents dos membres de l'equip de treball. S'han establert així ponts entre les seccions de l'IEC.

Com a continuació del projecte, actualment, hi ha en marxa un llibre de divulgació en català sobre lingüística quantitativa, que la UPC editarà el 2021, i dues noves línies de recerca obertes: l'una sobre les lleis semàntiques en el català i l'altra sobre l'aplicació dels models estadístics (investigats als corpus orals de subjectes sans) en la detecció precoç de la malaltia d'Alzheimer en malalts bilingües català-castellà.

Referències (publicacions del projecte)

- [1] HERNÁNDEZ-FERNÁNDEZ, Antoni; GONZÁLEZ TORRE, Ivan; GARRIDO, Juan María; LACASA, Luca. «Linguistic laws in speech: The case of catalan and spanish», *Entropy*, vol. 21 (12) (2019), e21121153, p. 1-16.
- [2] DEBOWSKY, Lukasz; BENTZ, Christian (ed.). *Information theory and language*. Basilea: MDPI, 2020.
- [3] HERNÁNDEZ-FERNÁNDEZ, Antoni; GARRIDO, Juan María; LUQUE, Bartolo; TORRE GONZÁLEZ, Ivan. «Linguistic laws in catalan» (comunicació acceptada el 2020 pel comitè de QUALICO 2020).

Secció Filològica

1. *Programes normatius*

Actualització i difusió de la normativa lingüística en el projecte Optimot (Servei de consultes de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya)

Comissió d'Estandardització. Oficina d'Estandardització

Directora: Mila Segarra

Funcions de l'Oficina d'Estandardització en aquest projecte

1. Dur a terme les tasques relacionades amb el servei integrat de consultes Optimot assignades a l'Institut d'Estudis Catalans, especialment el control de l'actualització i difusió de la normativa lingüística per mitjà d'aquest servei.

2. Atendre les consultes lingüístiques que s'adrecen a l'IEC i altres peticions relacionades amb la normativa lingüística vigent.

3. Dissenyar una base de dades de consultes lingüístiques i buidar-hi les consultes, arribin per la via que arribin, per fer-ne posteriorment una explotació de dades.

Descripció de les tasques de 2019-2020

S'ha participat en l'actualització i la supervisió de la informació lingüística que conté el cercador públic de l'Optimot,

especialment cal destacar la supervisió de 129 fitxes de l'Optimot, entre fitxes de nova creació i versions de fitxes ja existents, la majoria de les quals relacionades amb la gramàtica normativa i la nova actualització del DIEC2.

A més, en relació amb el projecte de l'Optimot, també s'ha respost a 218 consultes adreçades al servei d'atenció personalitzada de l'Optimot que, per la complexitat d'estudi que requerien, l'equip de lingüistes del nivell 1 de l'Optimot ha derivat a l'IEC. Finalment, s'han supervisat certes tasques derivades de la difusió pública de l'Optimot (en general, apunts al blog de l'Optimot que difonen novetats al cercador, o piulades i respostes a consultes a través de Twitter).

D'altra banda, fora del projecte de l'Optimot, també cal tenir en compte la tasca que han comportat les consultes adreçades directament a l'IEC. Concretament, se n'han atès 130, algunes de les quals han comportat un estudi per a valorar les repercussions en les obres normatives.

En relació amb les consultes ateses tant en el marc del projecte de l'Optimot com les que s'han adreçat directament a l'IEC, s'ha dissenyat una base de dades que ha de contenir les consultes lingüístiques rebudes, perquè se'n pugui fer una explotació de dades. Actualment, hi ha recollits un total de 1.359 registres, que corresponen als anys 2016-2020.

A banda del buidatge de consultes, la primera actuació que s'ha dut a terme amb les dades que conté la base de dades de consultes és l'engegada d'un projecte d'elaboració de petites fitxes explicatives sobre qüestions d'interès, anomenat «Preguntes freqüents». S'han fet els primers esbossos de fitxes d'aquesta mena, que, a continuació de l'explicació del fenomen, hauran de contenir enllaços a les fonts de referència i a exemples de consultes registrades en la base de dades.

Actualització periòdica del DIEC2

Comissió de Lexicografia. Oficines

Lexicogràfiques

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

L'objectiu principal del projecte és actualitzar periòdicament el DIEC2 en línia amb les modificacions aprovades per la Secció Filològica.

Al llarg del curs 2019-2020, s'han recollit i classificat les propostes de modificació del DIEC2 rebudes a les Oficines Lexicogràfiques (OL) i procedents d'orígens diversos. S'han redactat els informes corresponents a les propostes que ha d'estudiar la Comissió de Lexicografia (CL) i s'ha elaborat la llista de les modificacions aprovades per la mateixa Comissió que han de ser sotmeses al Ple de la Secció Filològica. Un cop aprovades pel Ple, les modificacions s'han introduït a la base de dades del DIEC2 en línia (maig

de 2020). Aquesta actualització del DIEC2 en línia incorpora quaranta-tres articles nous i un centenar de modificacions, algunes de les quals són conseqüència de la inclusió al diccionari de novetats de la *Gramàtica de la llengua catalana*, publicada per l'IEC el 2017. Per tal que els usuaris del DIEC2 tinguin la relació exhaustiva dels canvis introduïts, les OL els han recollit en una llista que es pot consultar des de la pàgina web del diccionari.

Paral·lelament a les tasques d'actualització del DIEC2, les OL han seguit treballant, en col·laboració amb el Servei d'Informàtica, en el projecte de migració total de la base de dades del DIEC2 (BDOL, Base de Dades de les OL) a un entorn de base de dades relacional i desenvolupament web. Durant aquest curs s'han enllestit les proves sobre el funcionament de les consultes i les remissions de la nova base de dades i també sobre el funcionament de la nova interfície de consulta del DIEC2. Atès que els resultats de les proves han estat satisfactoris, a final de curs s'ha procedit a la substitució de la base i de la interfície antigues.

Quant a la resolució de consultes, les OL n'han respost un total de 155, la major part de caràcter lèxic i relacionades directament amb el DIEC2. L'origen d'aquestes consultes és molt divers. Algunes procedeixen d'altres oficines de l'Institut (l'Oficina d'Onomàstica, l'Oficina d'Assessorament Lingüístic o l'Acadèmia

Europaea), d'altres són de particulars (com ara professors d'ensenyament secundari de Mallorca, Reus i Argentona). Finalment, n'hi ha un bon gruix que procedeixen d'organismes diversos com el TERMCAT, l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès, el Departament d'Història de la Universitat de Lleida, TV3, la Facultat d'Informació i Mitjans Audiovisuals de la Universitat de Barcelona, el Port de Barcelona, la Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia de la Universitat Rovira i Virgili, les editorials Casals i Barcanova, el Servei Lingüístic de la Universitat Rovira i Virgili, el Consorci per a la Normalització Lingüística de Sabadell i la Diputació de Barcelona, entre d'altres.

Finalment, un membre de l'equip de treball de les Oficines Lexicogràfiques ha assistit a catorze reunions del Consell Supervisor del TERMCAT.

Diccionari manual de la llengua catalana. Segona edició

Comissió de Lexicografia. Oficines Lexicogràfiques

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

Projecte per a elaborar la segona edició del *Diccionari manual de la llengua catalana* de l'IEC (DM2), que parteix de la primera d'aquest mateix diccionari (DM1), publicada l'any 2001, i de la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC (DIEC2), publicat el

març de 2007. La distribució de la informació en articles respon a criteris formals i les accepcions s'ordenen d'acord amb el criteri d'ús (de més a menys usual). Les subentrades formen una secció a part dins dels articles i s'ordenen alfabèticament. Així mateix, s'incorporen comentaris amb informacions de caràcter funcional, dialectal, sintàctic i morfològic als articles per a orientar millor l'usuari.

Durant aquest curs s'han tractat 2.576 entrades de la base de dades, de les quals 2.235 han generat un article del diccionari, mentre que 341 han estat desestimades; amb aquesta actuació s'ha conclòs la fase de redacció d'articles. Entre altres accions dutes a terme en aquest període, destaquen l'adequació d'articles redactats a les esmenes publicades el 2019 i el 2020 per al DIEC2, i la resolució sobre 580 qüestions que estaven pendents de valoració, tant sobre usos apareguts durant la redacció i no recollits explícitament en l'article corresponent del DIEC2, com sobre el reflex en el DM2 d'aspectes poc definits en les obres normatives. Paral·lelament, s'han iniciat les tasques de revisió dels articles i les de preparació de la publicació. Finalment, s'ha iniciat l'elaboració d'un nou programari al qual es migrarà la base de dades del DM2 per tal que, d'una banda, segueixi permetent el manteniment i la consulta interna de la base de dades i, de l'altra, sigui compatible amb la futura interfície de consulta pública.

Digitalització de l'*Ortografia catalana*

Director: Vicent Pitarch i Almela

El projecte Digitalització de l'*Ortografia catalana* (OIEC), com un element dins el pla de seguiment de l'OIEC, ha estat adscrit des de l'inici a la Comissió d'Estandardització i encarregat personalment a Mila Segarra i Vicent Pitarch, membres de la Comissió, i a David Ordóñez, el tècnic que fa de suport del projecte.

Durant el curs 2019-2020, la progressió del projecte ha estat condicionada, d'una banda, per les disponibilitats horàries del tècnic i, d'una altra, pels problemes de tota mena derivats de la pandèmia de la COVID-19. Dissortadament, aquesta situació ha fet que s'hagin endarrerit algunes de les previsions que teníem fetes respecte del desenvolupament de la programació d'enguany. D'ençà del confinament, els treballs del projecte (això és, l'intercanvi d'informació, consultes, debats, etc.) circulen entre nosaltres tres per via telefònica i digital.

A l'inici del curs, es va redactar el segon informe de seguiment de l'OIEC, corresponent als anys 2018 i 2019, que es va presentar al Ple de la SF del 15 de novembre de 2019.

L'estudi dels requeriments funcionals de l'obra fou elaborat conjuntament amb el Servei d'Informàtica el juny de 2018 i revisat el març de 2020.

Durant el confinament hem dut a terme la revisió i actualització del text de

l'*Ortografia* a fi de preparar-lo per a la digitalització. S'han analitzat i discutit un total de 135 propostes d'esmena de procedències diverses: suggeriments externs, propostes de membres i de les oficines de la SF, estudis apareguts sobre l'*Ortografia*, homogeneïtzació amb altres textos normatius (GIEC, *Nomenclàtor mundial*, PEOLC-Lèxic, etc.). La gran majoria són revisions menors: aspectes formals, retocs, ajustament de la informació, addició d'exemples o de precisions descriptives, etc.

Una altra tasca engegada aquest curs ha estat la confecció d'un índex de conceptes, concebut com una via més d'accés als continguts de l'*Ortografia* digitalitzada i màximament coherent amb el corresponent índex de la GIEC, de cara a la consulta integrada d'ambdues obres. En l'actualitat és en procés d'elaboració.

D'altra banda, es troba en un estat avançat la redacció d'una guia bibliogràfica sumària, que contindrà les fonts consultades per a l'elaboració de l'OIEC.

Aquesta ponència ha estat així mateix l'encarregada de fer el seguiment de les propostes que foren aprovades per l'antic Grup d'Ortografia, d'algunes formes de toponímia estrangera i que no es van incloure al text a petició de la Comissió d'Onomàstica, en espera dels debats del *Nomenclàtor mundial*.

Finalment, el 30 de juny de 2020, David Ordóñez va presentar les tasques del projecte de digitalització de l'*Ortogra-*

fia durant la VI Trobada de l'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació.

Estudi de la variació i la prescripció en les orientacions normatives de la Secció Filològica

Comissió d'Estandardització. Oficina d'Estandardització

Directora: Mila Segarra

Funcions de l'Oficina d'Estandardització en aquest projecte

1. Donar suport a la Comissió d'Estandardització de la Secció Filològica.

2. Dur a terme estudis de qüestions lingüístiques amb l'objectiu d'elaborar criteris, així com analitzar dades lingüístiques per tal d'extreure'n resultats i identificar la possibilitat de noves actuacions

Descripció de les tasques de 2019-2020

La Comissió d'Estandardització es va encarregar de redactar el document marc intitulat «Criteris generals sobre la llengua normativa i la llengua estàndard», que va aprovar el plenari de la Secció Filològica en la reunió del 15 de novembre de 2019. Aquest document recull els criteris comuns en les orientacions normatives sobre la variació (dialectal i funcional) i l'àmbit d'aplicació de les diverses opcions (segons els gèneres, les característiques i l'abast de la comunicació), amb l'objectiu de construir un marc conceptual compartit

amb altres institucions de tot el territori lingüístic, amb les quals la Comissió d'Estandardització de la Secció Filològica tenia previst de dur a terme sessions d'estudi i planificació de la llengua catalana i, en concret, de la seva dinàmica estandarditzadora.

La Comissió també ha organitzat la primera sessió del I Seminari d'Estandardització, centrada en la variació i en la prescripció de les orientacions normatives. Des de l'inici d'aquest curs acadèmic, la Comissió va treballar intensament per organitzar aquest primer seminari d'estandardització, però la pandèmia de la COVID-19 va obligar a replantejar la idea inicial de fer, al mes de maig, un seminari presencial amb les institucions de tot el territori de parla catalana. Finalment, el dia 2 de juliol de 2020 es va poder celebrar aquesta primera sessió, però amb un format virtual. Va estar moderada per la directora de l'Oficina d'Estandardització, Mila Segarra, i van assistir-hi representants de les tres institucions participants: Isidor Marí i Miquel Àngel Pradilla, de la Secció Filològica; Joan-Rafael Ramos i Verònica Cantó, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, i Rosa Maria Calafat i Ariadna Benet, de la Comissió Tècnica d'Assessorament Lingüístic (CTAL). El resultat fou molt satisfactori i, d'acord amb el que es va convenir en aquesta primera trobada, s'organitzarà una segona sessió d'aquest seminari per a principis de la tardor del 2020.

A banda del seminari centrat en les orientacions normatives explicat en el punt anterior, la Comissió d'Estandardització també preveu organitzar altres seminaris d'estandardització sectorials. Inicialment, s'havia previst dur-ne un a terme, al mes de maig de 2020, amb actors del món dels mitjans de comunicació, per a analitzar l'ús de l'estàndard en aquests mitjans. Aquest seminari, però, es va haver d'ajornar per l'alerta sanitària i ha quedat pendent per al curs vinent. Paral·lelament, la Comissió també ha començat a reflexionar sobre la necessitat d'organitzar un seminari d'estandardització centrat en el món educatiu.

La Comissió d'Estandardització va aprovar, en la reunió del 13 de febrer de 2020, acollir un nou projecte d'observatori de la qualitat de la llengua, al si de la comunitat catalanoparlant actual. La Comissió vol reflexionar sobre la mateixa concepció de la qualitat lingüística, raó per la qual ha encarregat a Oriol Camps que prepari el disseny inicial d'aquest observatori. En les pròximes reunions de la Comissió es definirà el camp d'actuació i l'abast que ha de tenir aquest projecte.

Finalment, entre les tasques de la Comissió hi ha la del seguiment de l'acceptació social de la nova ortografia de l'IEC, la gestió del qual ha estat encarregada a Mila Segarra i Vicent Pitarch, que compten amb la col·laboració de David Ordóñez com a tècnic de suport. Estretament relacionada amb aquest objectiu hi

ha la Digitalització de l'Ortografia IEC, a la qual s'ha dedicat una atenció considerable durant el curs present. També, pel que fa al seguiment de l'OIEC, i amb vista a la fi del període de carència, l'any 2021, la Comissió d'Estandardització s'ha de plantejar en una pròxima reunió la represa de les reunions de la Comissió Mixta Secció Filològica i Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Gramàtica Essencial de la Llengua Catalana

Comissió de Gramàtica

Directora: Maria Josep Cuenca
Ordinyana

L'objectiu del projecte és adaptar els continguts de la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC) amb la voluntat que la descripció i la normativa gramatical arribin a un públic més ampli. La *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC) és una versió reduïda de la GIEC adaptada per a ser consultada en línia (<https://geiec.iec.cat>). Conté explicacions organitzades al voltant de 245 quadres resum. Com a element de suport, incorpora un glossari en línia amb 569 termes. A partir de la GEIEC, s'ha elaborat una gramàtica més breu en paper, la *Gramàtica bàsica i d'ús* (GBU), obra de consulta pensada per a un usuari amb coneixements gramaticals generals que necessita resoldre dubtes en l'ús. L'accés a la informació

té un suport important en el disseny de la maqueta i en la utilització de recursos gràfics diversos que, entre altres coses, donen informació rellevant sobre la valoració normativa d'un fenomen. La GBU i la GEIEC s'entenen com a obres relacionades i coherents entre si, així com amb la GIEC i amb l'*Ortografia catalana* (OIEC), de les quals són versions progressivament més resumides.

Al llarg del curs 2019-2020, s'han fet diverses tasques de revisió i millora de la GEIEC, entre les quals destaca la inserció de fitxers de so en quadres, figures i cos del text que conté informació de caràcter fonètic. Així, s'ha completat l'edició i revisió dels fitxers de so de la GEIEC, s'ha preparat la plataforma per a la inserció d'aquests fitxers i finalment s'hi han incorporat. A més, s'ha modificat la presentació de l'obra amb indicacions sobre els fitxers de so, s'han dut a terme diverses millores de contingut i de format de la plataforma i s'ha millorat la navegació dins de l'obra amb la possibilitat d'accedir a l'apartat següent del capítol a través d'un enllaç situat al final de cada apartat. Amb la incorporació d'aquestes millores, es va fer pública la segona edició de la GEIEC al juny de 2020. S'han fet diversos actes de presentació de la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*, publicada al setembre del 2019. D'altra banda, s'ha confegit el *Glossari de termes gramaticals* per al portal CiT, una

obra elaborada a partir del glossari de la GEIEC, que s'ha modificat i adaptat per a fer-ne una obra autònoma.

Nomenclàtor Toponímic de les Illes Balears (NOTIB)

Comissió d'Onomàstica

Director: Joan Miralles i Monserrat

Durant el curs 2019-2020, el director del projecte i un equip de tècnics han dut a terme un treball de recerca relacionat amb els trets lingüístics presents en els topònims del Nomenclàtor Toponímic de les Illes Balears.

Anteriorment s'havien fixat els 54 trets lingüístics d'interès que es troben en els topònims insulars. D'aquests 54 trets, enguany se n'han analitzat vuit, que són els següents amb l'exemplificació corresponent:

Classificació dels trets lingüístics presents en els topònims: 1. La iodització (28) (Joan Miralles); 2. Caiguda de S sonora intervocàlica i adjunció de V antihiàtica (14) (Ariadna Olives); 3. Pas de L implosiva a U o desaparició de la L, sobretot en posició inicial (36) (Ariadna Olives); 4. L'assimilació vocàlica (8) (Mar Umbert); 5. La dissimilació consonàntica (21) (Mar Umbert); 6. L'harmonia vocàlica (26) (Mar Umbert); 7. L'afèresi (4) (Josep Ramon Santiago), i 8. La monofongiació (34) (Josep Ramon Santiago).

Nou Diccionari Normatiu de la Llengua Catalana

Comissió de Lexicografia. Oficines

Lexicogràfiques

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

L'objectiu principal d'aquest projecte és l'elaboració d'un nou diccionari normatiu d'acord amb els principis de la lexicografia moderna i sense les limitacions de la tradició lexicogràfica tradicional.

El Grup de Treball per al Nou Diccionari Normatiu (creat per la CL, i integrat per quatre membres d'aquesta mateixa comissió, per a treballar exclusivament en aquest projecte) s'ha reunit set vegades aquest curs. Durant aquestes reunions s'han debatut aspectes generals, fonamentalment de caràcter conceptual, del futur diccionari, com ara:

- el model de diccionari;
- el caràcter col·laboratiu;
- l'organització de la cooperació

amb els organismes competents d'altres territoris;

- el tractament de les equivalències semàntiques;

- la representativitat dels diferents parlars en el CTILC, amb vista a un diccionari equilibrat des del punt de vista territorial;

- els tipus d'estàndard;
- el projecte tècnic.

Els fruits d'aquests debats han estat:

- La versió definitiva del document *Fonaments del nou diccionari de la*

llengua catalana. Aquest document fou aprovat per la CL el febrer de 2020 i està pendent de la valoració i l'aprovació de la Secció Filològica.

— El document *Metodologia general per al treball col·laboratiu del projecte del nou diccionari normatiu*, pendent de la revisió final per part del Grup de Treball.

— La preparació del primer esborrany del projecte tècnic del futur diccionari.

Projecte de base de dades lexicogràfica de la llengua de signes catalana

L'equip de treball el formen Eulàlia Ribera (coordinadora), Santiago Frigola (expert sord), Alexandra Navarrete (col·laboradora) i Aida Villaécija (col·laboradora) sota la direcció de Josep Quer.

La finalitat del projecte és crear una base de dades lexicogràfica en format digital a partir de l'estudi i el buidatge dels vocabularis i diccionaris de llengua de signes catalana (LSC) existents, que tenen cobertures i enfocaments varis. Així mateix, té per objecte descriure les unitats lèxiques de la LSC i centralitzar el coneixement existent sobre el lèxic de la LSC, i incorporar-hi l'estudi del material contingut al corpus. Amb això es vol aconseguir una eina útil per a la consulta lingüística, per a la recerca i per a l'elaboració de mate-

rials lexicogràfics en la LSC, incloent-hi el diccionari normatiu que caldrà elaborar en el futur.

Al llarg del curs, s'ha ampliat la llista de signes procedents del buidatge de noves obres lexicogràfiques i de la incorporació de noves gravacions revisades del corpus. S'ha confeccionat una primera llista de mil signes, basada en el percentatge d'aparició en les obres lexicogràfiques analitzades, que inicialment formaran part de la base de dades lexicogràfica. Així mateix, s'ha seguit treballant en la instal·lació i la configuració del programari informàtic de la plataforma SingBank, base de dades on s'introduiran i es mostraran els signes seleccionats, juntament amb tota la informació associada a la categoria, la fonologia i la morfologia del signe.

Projecte de constitució del corpus de referència de la llengua de signes catalana

L'equip de treball el formen Gemma Barberà (coordinadora), Santiago Frigola (expert sord), Delfina Aliaga (anotadora), Xavi Álvarez (anotador), Alexandra Navarrete (revisora) i Aida Villaécija (revisora), sota la direcció de Josep Quer.

La finalitat del projecte és documentar l'estat actual de la llengua de signes catalana (LSC) mitjançant una mostra àmplia i representativa de diferents tipus de discurs signat per part de signants nadius

de diferents localitats del territori català. Així mateix, també té per objecte elaborar una anotació neutra i descriptiva a partir del programa d'anotació multimodal ELAN. Amb això es vol aconseguir una eina útil per a la consulta lingüística, per a la recerca i per a l'elaboració de materials lexicogràfics de la LSC, incloent-hi la base de dades lexicogràfica.

Al llarg d'aquest curs, s'ha ampliat l'anotació descriptiva dels nous enregistraments amb el programa d'anotació multimodal ELAN, s'han fet els dels grups d'edat de 31 a 50 anys i de 51 a 80 anys de Cambrils (tardor 2019) i s'ha contactat amb l'associació de Manresa, per a concertar dia i hora per a la tardor del 2020. També s'ha redissenyat la pàgina web on es podran consultar els enregistraments i s'hi han editat i carregat els vídeos que apareixeran a la publicació del mapa interactiu en línia.

Projectes de l'Oficina d'Onomàstica

Comissió d'Onomàstica

Director: Josep Moran

i Ocerinjauregui

L'activitat principal de l'Oficina d'Onomàstica (OdO) és l'atenció i la resposta a les consultes onomàstiques, tant de toponímia com d'antroponímia, adreçades a l'IEC. Les consultes provenen dels centres de normalització lingüística del Consorci per a la Normalització Lingüística, de

diversos departaments de la Generalitat de Catalunya (Territori i Sostenibilitat, Justícia, Medi Ambient, Cultura, Governació, etc.), dels serveis de llengua catalana dels ajuntaments i universitats, de diverses entitats públiques i privades (com associacions, editorials i, també molt sovint, dels mitjans de comunicació) i de particulars. Així mateix, l'OdO s'ocupa de l'expedició de certificats per a la normalització de la grafia dels noms i, sobretot, dels cognoms catalans.

L'OdO participa en els projectes de la Comissió d'Onomàstica de la Secció Filològica (CdO) següents:

— Nomenclàtor Mundial: establiment d'un corpus d'exònims oficial en català, basat en la revisió d'una base de dades de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC) d'uns set mil topònims per part de l'OdO i la CdO, en què s'ha analitzat i aprovat la toponímia d'Europa, d'Amèrica, d'Àsia, d'Oceania i de la part meridional d'Àfrica.

— Digitalització de l'*Onomasticon Cataloniae*: aquest projecte, iniciat l'any 2020, s'emmarca en la voluntat de la Secció Filològica de posar a l'abast del públic en general els recursos lingüístics de la llengua catalana més significatius, que en aquest cas permetrà, a més, donar a l'*Onomasticon Cataloniae* un valor afegit mitjançant el tractament de la informació en una base de dades.

A partir de la signatura del conveni de col·laboració entre l'IEC i la Socie-

tat d'Onomàstica, entitat adherida a l'IEC des del 18 de gener de 2016 (actualment el cap de l'OdO i Joan Peytaví, membre de la SF, són els vicepresidents de la Societat d'Onomàstica), l'OdO i la Societat d'Onomàstica col·laboren en l'organització d'activitats com el Col·loqui d'Onomàstica de la Conca de Tremp i la Terreta (previst per a l'octubre de 2020).

Així mateix, des de l'OdO s'ha participat en altres projectes, activitats i tasques d'assessorament sobre onomàstica.

— Participació del cap i de la tècnica de l'OdO en la Jornada de Talassonímia de Tarragona i Cambrils de la Societat d'Onomàstica del 28 de setembre de 2019.

— Participació del cap de l'OdO a la XXIX Jornada d'Antroponímia i Toponímia de la Universitat de les Illes Balears, celebrada a Algaida el 4 octubre 2019.

— Participació del cap i de la tècnica de l'OdO en la Jornada d'Onomàstica a la Universitat de Barcelona en homenatge a Josep Moran, celebrada el 28 de novembre de 2019 amb la conferència «Tasques de l'IEC en matèria d'onomàstica».

— Dins les tasques de divulgació i preservació de la toponímia en l'àmbit municipal, presentació de la conferència «La toponímia de Castellbisbal: les arrels d'un poble», impartida pel cap de l'OdO el 28 de febrer de 2020 a Castellbisbal.

— Assessorament al Patronat de la Muntanya de Montserrat per a la revisió i l'ús de la toponímia i per a la creació

d'una comissió específica sobre la toponímia de Montserrat.

— Col·laboració amb l'Autoritat del Transport Metropolità (ATM).

— Assessorament als Serveis Lingüístics de TV3.

— Assessorament de Josep Moran a la Comissió de la Ponència de Nomenclàtor dels carrers de Barcelona.

— Publicació i assessorament a la realització de monografies onomàstiques. Durant aquest curs s'ha portat a terme el procés de publicació del treball *Onomàstica de la Torre de l'Espanyol*, de Sílvia Veà, que havia guanyat la primera edició del Premi d'Investigació Ramon Amigó i Anglès d'onomàstica, i s'ha acabat l'edició del treball pòstum de Ramon Amigó i Anglès sobre l'*Onomàstica de l'antic terme de la Mussara*. Així mateix, s'ha continuat l'assessorament de les monografies onomàstiques: *Toponímia de Capafonts*, de Jordi Fort i Joan Prats Sobrepere, *Onomàstica de l'Espluga Calba*, de Rosa Maria Anglès (presentada com a tesi doctoral a la Universitat de Barcelona el 20 de desembre de 2019), i l'onomàstica de *La Riera de Gaià (Ardenya, Montolíu i Virgili)*, de Maria Teresa Muntanya i Montserrat Sanmartí.

— Participació del cap de l'OdO en les presentacions de l'*Onomàstica de l'antic terme de la Mussara* de Ramon Amigó i Anglès al Centre de Lectura de Reus (8 de novembre de 2019) i a l'Ajuntament de Vilaplana (26 de gener de 2020).

Proposta de Transcripció del Xinès al Català

Comissió de Transcripció i Transliteració

Director: Lluís B. Polanco i Roig

El text de la *Proposta de transcripció del xinès al català* va ser aprovat pel Ple de la Secció Filològica el 9 de març de 2018. Posteriorment, i després de la revisió preceptiva de la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC, el document es va poder consultar en línia, fins que l'abril del 2019 va rebre una nova edició en xarxa, però ajustada a la nova maquetació tipogràfica de les publicacions de l'IEC i dins les col·leccions de la SF (https://www.iec.cat/llengua/documents/transcripcio_xines_catala.pdf). El 2019, per acord de la Secció, es va fer una edició impresa del document *Proposta de transcripció del xinès al català* (vegeu-ne les dades bibliogràfiques completes en el capítol x, «Publicacions»).

Proposta per a un Estàndard Oral de la Llengua Catalana. Lèxic

Comissió de Català Estàndard

Director: Joan Veny i Clar

Projecte iniciat l'any 1995 com una subcomissió de la Proposta per a un Estàndard Oral de la Llengua Catalana. Els membres de la Subcomissió de Lèxic de la Comissió d'Estàndard Oral són Francesc Ballone, Antoni Ferrando, Josep Gifreu, Josep Martines, Joan Miralles,

Joan Peytaví, Ramon Sistac i Joan Veny, i en el passat en van formar part Aina Moll i Carles Miralles. El projecte ha comptat amb la col·laboració, com a secretari, de Jordi Geronès.

Al llarg del curs 2019-2020, s'han recollit les valoracions i els comentaris rebuts per part dels usuaris que han consultat la publicació en línia de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, III. Lèxic* (PEOLC-Lèxic) i se n'han estudiat les propostes de correcció. Paral·lelament, s'ha preparat una actualització en línia de la primera edició. El punt de partida d'aquesta posada al dia ha estat l'acarament de la PEOLC-Lèxic amb la publicació de les dues últimes actualitzacions del DIEC2 (maig de 2019 i maig de 2020), per tal de posar d'acord les unitats lèxiques amb la normativa actualitzada. Amb la compilació de tot aquest material, s'han introduït a la PEOLC-Lèxic setanta-vuit noves unitats lèxiques i una trentena de modificacions. Actualment s'està en disposició de publicar una actualització de l'edició en línia.

Proposta sobre el Sistema de Transcripció del Grec Modern al Català

Comissió de Transcripció i Transliteració
 Director: Lluís B. Polanco i Roig

El juny de 2018 es va reprendre el projecte de transcripció del grec modern

(neogrec), iniciat per la Comissió de Transcripció els anys 2008-2009 i interromput per diversos motius. Amb aquest fi, es va constituir un grup de treball específic —format pels membres de la Comissió de Transcripció i Transliteració de la SF i per representants de la Societat Catalana d'Estudis Clàssics i de l'Associació Catalana de Neohellenistes—, el qual al llarg del curs 2018-2019 va revisar en profunditat la redacció del document a partir de la nova proposta dels ponents de l'Associació Catalana de Neohellenistes. A més a més, durant aquest període, el document va ser avaluat externament per reconeguts experts (hellenistes i traductors) en aquest camp, els suggeriments dels quals van ser curosament tinguts en compte pel grup de treball esmentat. El text definitiu d'aquesta Proposta sobre el Sistema de Transcripció del Grec Modern al Català fou aprovat per la Comissió de Transcripció i Transliteració el 17 de gener de 2020, i pel Ple de la Secció Filològica el 14 de febrer de 2020. A hores d'ara, el document està en procés de maquetació i de revisió tipogràfica per tal d'oferir-ne, al més aviat possible, una versió en línia, prèvia a una futura edició impresa específica.

Publicació en línia de la *Gramàtica de la llengua catalana*

Comissió de Gramàtica. Oficina de Gramàtica

Director: Manuel Pérez Saldanya

L'objectiu del projecte és desenvolupar un sistema que permeti consultar en línia la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC), publicada en paper el 2016, i al mateix temps mantenir permanentment actualitzat el text de l'obra. Per poder-lo dur a terme, cal preparar l'entorn informàtic que permeti l'explotació i consulta del text i cal adaptar el text existent als requeriments tècnics d'aquest entorn informàtic. Alhora, la publicació en línia de la GIEC està pensada com una actualització del text existent.

D'acord amb aquests objectius, l'activitat desenvolupada al llarg d'aquest curs per l'Oficina de Gramàtica s'ha centrat en la publicació en línia de la «Bibliografia» de la GIEC (que es podrà consultar a inicis del curs vinent), tal com ja es preveia a la introducció de l'obra, i en l'actualització del text de la GIEC per a poder-ne fer la versió consultable en línia. Paral·lelament, l'Oficina ha redactat la «Memòria de seguiment de la implantació de la Gramàtica (2018-2019)», que analitza les accions de divulgació i formatives sobre la GIEC, el grau de difusió i aplicació de l'obra, així com la valoració i interpretació que se n'ha fet durant el bienni en qüestió i que es va presentar al Ple de la Secció Filològica del 13 de desembre de 2019.

Un cop publicada la bibliografia —que comprèn referències bibliogràfiques fins al 2016, any de publicació de la GIEC—, està previst prosseguir amb les

feines de recerca i sistematització de la bibliografia gramatical catalana del 2016 al 2020 per a poder actualitzar-la d'acord amb les modificacions previstes en el text de la GIEC. Aquestes tasques segueixen el seu curs i es preveu que permetin tenir una versió actualitzada d'aquesta «Bibliografia» quan entri en funcionament la versió en línia de la GIEC, a la qual s'integrarà. Així mateix, s'ha revisat la versió actualment consultable en línia per a poder alliberar la versió actualitzada de les errades detectades, posar al dia les dades de les referències bibliogràfiques que han estat reeditades posteriorment al 2016 i verificar la vigència de les adreces URL que conté.

Pel que fa al text de la GIEC, durant aquest curs ha prosseguit, s'ha intensificat i s'ha completat la tasca de sistematitzar i analitzar les propostes de modificació.

Aquestes propostes de modificació provenen, essencialment, de: *a*) la revisió del text duta a terme per l'Oficina; *b*) la resolució de consultes lingüístiques referides a aspectes gramaticals previstos o no a la GIEC; *c*) l'aplicació de novetats introduïdes en l'*Ortografia catalana* (2017), la *Gramàtica essencial de la llengua catalana*, GEIEC (2018), la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*, GBU (2019), i les successives actualitzacions del DIEC; *d*) les ressenyes i altres publicacions i estudis referits a la GIEC, la GEIEC o la GBU; *e*) l'Acadèmia

Oberta als Mitjans de Comunicació; f) comunicacions personals sobre les tres gramàtiques esmentades, i g) articles de temàtica gramatical que afecten qüestions tractades per la GIEC.

Les propostes de modificació que poden constituir una novetat normativa han estat sotmeses a l'escrutini i aprovació de la Comissió de Gramàtica en diverses reunions i en consultes específiques amb aquesta finalitat. Amb el canvi d'any es va fer efectiva la modificació de la composició de la comissió acordada pel Ple de la Secció Filològica el 14 de juny de 2019. La llista de les modificacions que poden constituir una novetat normativa i que han estat aprovades per la comissió se sotmetrà pròximament a la sanció del Ple de la Secció Filològica. Una vegada aprovades, les modificacions s'aplicaran al text de la GIEC, que està previst preparar perquè sigui consultable en línia.

El projecte de digitalització de la GIEC va ser presentat per Manuel Pérez Saldanya i Xavier Rofes en el marc de la IV Trobada de l'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació (30.6.2020).

2. Programes científics d'especial rellevància

Atlas Lingüístic del Domini Català

Directors: Joan Veny i Clar

Lídia Pons i Grieria

Projecte de dialectologia catalana iniciat l'any 1964 a la Universitat de Barcelona i acollit i patrocinat per l'IEC des de 1989. Té com a objectiu posar a l'abast dels investigadors i del públic en general un corpus de materials lingüístics recollits entre els anys 1964 i 1978, per mitjà d'enquestes realitzades a 190 localitats de tot el domini català.

Aquests materials es difonen en forma de llibre i, a mesura que es publiquen els volums, s'implementen en el portal del projecte, on figura també la relació d'activitats i d'altres publicacions que s'hi relacionen.

Durant aquest curs s'ha treballat:

a) En el desenvolupament previst per a cada una de les tres línies de recerca iniciades en el marc del projecte (*Atlas lingüístic del domini català*, *Petit atlas lingüístic del domini català* i *Etnotextos*), d'acord amb l'estat actual de cada una.

b) En la publicació d'un volum que edita les cròniques redactades pels investigadors durant l'etapa del treball de camp.

c) En la implementació al portal d'Internet dels materials publicats, per tal de fer-los accessibles a la consulta en línia.

d) En l'inici de la lematització de totes les respostes en forma fonètica que figuren en els mapes i en les llistes dels nou volums de l'ALDC, amb la finalitat d'elaborar: a) un índex publicat en paper de totes les respostes, i b) implementar en xarxa els lemes per tal de permetre diferents tipus de cerques selectives.

A continuació es concreten amb més detall les quatre actuacions que s'acaben d'esmentar:

A. Desenvolupament de cada una de les tres línies de recerca iniciades

1. *Atlas lingüístic del domini català*
(ALDC)

Atlas descriptiu que recupera una part del patrimoni de la llengua oral de les dècades dels seixanta i setanta; presenta una radiografia de l'estat i la variació dialectal de la llengua catalana en aquella època. Els resultats s'han publicat classificats en nou volums temàtics, el darrer dels quals va sortir al carrer el mes d'abril de 2019.

A partir del segon trimestre de 2019 s'ha treballat en un índex de formes lèxiques que assigna una forma en grafia convencional a les diferents respostes en forma fonètica dels mapes i de les llistes dels nou volums publicats. Els treballs se centren en els índexs per a una publicació en paper i, en el moment actual, estan en fase de revisió les llistes dels dos primers volums.

2. *Petit atlas lingüístic del domini català* (PALDC)

Atlas interpretatiu elaborat a partir de les dades de l'ALDC, seleccionades, comentades i presentades en mapes de colors que sintetitzen els resultats.

Durant el darrer trimestre de 2019 va sortir al carrer el setè volum del PALDC,

que comprèn els mapes 949-1105 de l'obra completa, comentats des d'una perspectiva lingüística, a més d'una introducció, d'una relació de la bibliografia consultada, d'un índex dels mots comentats i d'un glossari de terminologia lingüística. Es complementa amb trenta-una fotografies que, a peu de pàgina, il·lustren els mapes referits als noms dels ocells.

VENY, Joan. *Petit atlas lingüístic del domini català*. Vol. 7. (Vegeu-ne les dades bibliogràfiques completes en el capítol X, «Publicacions».)

Al llarg del curs s'han iniciat els treballs del vuitè volum, que constarà aproximadament de 250 mapes. Actualment, hi ha 150 mapes realitzats, interpretats i comentats des d'una perspectiva lingüística. La previsió és de publicar-lo durant el curs 2020-2021.

3. *Etnotextos*

Publicació en forma de llibre i en versió sonora d'una selecció de narracions lliures. Després de la publicació d'un primer volum dedicat al català oriental, no s'han continuat els treballs de transcripció dels altres dialectes, perquè s'ha treballat fonamentalment en les altres línies del projecte.

De tota manera, durant aquest curs s'ha completat la implementació al portal d'Internet de tot el material gràfic (textos en transcripció fonètica i en grafia

convencional, glossari i il·lustracions) i s'han fet els enllaços de cada text amb la localitat corresponent; ara només resten pendents els enllaços de cada text amb els mapes que tracten sobre el tema corresponent i obrir-ne l'accés al públic. D'altra banda, també s'ha segmentat el material sonor digitalitzat que correspon als etnotextos publicats en casset l'any 1998 i que més endavant s'enllaçaran amb el text i la localitat corresponents.

B. Publicació d'un volum de cròniques

Durant aquest curs s'ha completat la preparació del volum que recull els materials dels nou dietaris amb les cròniques sobre les incidències diàries que escrivien els investigadors durant l'etapa de realització de les enquestes, entre 1964 i 1978, que va sortir publicat abans d'acabar el curs.

VENY, Joan; PONS I GRIERA, Lúdia (dir.). *Atlas lingüístic del domini català. Cròniques del treball de camp.* (Vegeu-ne les dades bibliogràfiques completes en el capítol x, «Publicacions».)

C. Implementació al portal d'Internet dels materials publicats

1. *Implementació de materials*

Durant el curs 2019-2020 s'ha completat la introducció al portal de Recursos Lingüístics de l'IEC dels materials del volum 9 de l'ALDC (mapes, llistes i il·lustracions)

i s'hi han implementat també els materials del volum 7 del PALDC i, com s'ha explicat en un paràgraf anterior, tot el material gràfic dels etnotextos de català oriental publicats.

2. *Consulta en línia dels materials publicats*

Dels materials implementats durant el curs 2019-2020 al portal de Recursos Lingüístics, són d'accés públic el volum 9 de l'ALDC i el volum 7 del PALDC; resta pendent l'accés públic a tot el material gràfic dels etnotextos de català oriental.

D. Inici de la lematització de les respostes que figuren en els mapes i en les llistes dels nou volums de l'ALDC

1. *Índex en paper de totes les respostes*
Durant el curs s'ha treballat en l'assignació, i entrada a la base de dades, d'una forma en grafia convencional, força aproximada a la forma fonètica, per a cada una de les respostes en transcripció fonètica dels mapes i de les llistes dels primers volums de l'ALDC; té com a finalitat elaborar-ne un índex alfabètic publicable en paper. Actualment s'està treballant en la revisió dels índexs dels dos primers volums.

2. *Implementar en xarxa els lemes per a possibilitar cerques selectives*
Al mateix temps que s'elabora un índex amb les respostes en grafia convencional

que corresponen a les respostes en transcripció fonètica dels nou volums de l'ALDC, es proposa per a cada resposta un lema que intenta agrupar no només diferents variants fonètiques d'una mateixa forma lèxica, sinó també diferents variants formals d'aquesta mateixa forma lèxica; això facilitarà que en un futur immediat es puguin fer cerques selectives per respostes, per grups de respostes, per localitats o per grups de localitats. En el moment actual estan lematitzades, però pendents de revisió, les respostes dels dos primers volums.

3. *Programes científics de creació d'infraestructura lingüística per al desenvolupament de la normativa*

Continuació del Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC2)

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

El projecte CTILC2 té com a objectiu fonamental l'actualització i la continuació del CTILC amb textos posteriors a 1988; s'articula en dues fases: una fase inicial que té per objectiu establir tots els elements i protocols de treball necessaris per al desenvolupament del projecte, i una fase executiva en què es desenvolupa el corpus pròpiament dit. En el curs 2019-2020, ha continuat la fase executiva del

projecte, iniciada a principis de 2018, que s'ha concretat en les accions següents:

— Continuació dels treballs de compleció quantitativa CTILC, mitjançant la introducció, etiquetatge (lematització) i incorporació progressiva dels textos etiquetats al CTILC. Durant aquest curs 2019-2020 s'han incorporat al corpus 6.033.210 mots, de manera que el total des de l'inici del projecte de continuació és de 22.188.380 mots. Això representa la compleció dels grups cronològics 1989-1993, 1994-1998, 1999-2003 i 2004-2008, i d'una part del 2009-2013. Considerat en la seva totalitat, és a dir, afegint-hi els textos de 1832 a 1988, el CTILC té una extensió de 73.318.861 mots.

— Substitució en el web de l'IEC, a principis de febrer de 2020, de les dues aplicacions d'accés al CTILC (anomenades «consulta simple» i «consulta avançada», respectivament) per la plataforma de consulta desenvolupada com a resultat del projecte CTILC2. Aquesta nova aplicació satisfà els requisits d'integració en el portal de dades lingüístiques de la Secció Filològica i alhora ofereix unes possibilitats d'accés a la informació molt més elaborades i un rendiment molt superior a les anteriors.

— Estudi i disseny de les línies bàsiques per a l'actualització permanent del corpus, que implica la descripció dels protocols de treball, recursos necessaris, etc., per a la continuació del projecte a

partir de 2021. Aquestes línies bàsiques s'estructuren en dues fases:

- Introducció dels textos corresponents al grup cronològic 2014-2018.
- Actualització permanent del CTILC amb els textos publicats a partir de 2019.

Pel que fa a les mesures per al desenvolupament de la fase *a*, s'han processat els registres obtinguts de la Biblioteca Nacional d'Espanya (BNE) corresponents a la totalitat dels registres bibliogràfics d'obres publicades en català entre 2014 i 2018. A partir d'aquesta informació s'han elaborat els repertoris bibliogràfics necessaris per a la selecció de les obres que hauran de formar part del corpus. Aquests repertoris s'han fet arribar als membres encarregats de fer-ne la selecció durant el mes de juliol.

Quant al desenvolupament de la fase *b*, s'han estudiat els diferents aspectes de la continuïtat del projecte i les necessitats institucionals en aquest sentit.

Com a activitat complementària, l'equip de treball del projecte fou encarregat de portar a terme les accions necessàries per a obrir a l'accés públic la base de dades lexicogràfica (BDLex). Amb l'objectiu fonamental de superar les limitacions de la plataforma interna, hom decidí emprendre els treballs de constitució d'una plataforma d'accés que permeti, a més de la consulta pública, afrontar adequadament les necessitats futures dels projectes i de l'activitat de la Secció Filo-

lògica. Així, s'ha treballat en la línia de renovar completament la BDLex, tant pel que fa a la seva estructura com a la interfície d'accés. Amb aquesta finalitat s'ha substituït la base de dades relacional per una base de dades XML (BaseX) que interactua amb una API (Application Programming Interface) que permet una explotació més eficient de les dades lexicogràfiques. Sobre aquesta base s'han pogut desenvolupar els treballs de construcció d'una aplicació d'accés.

Aquests treballs s'han organitzat en dues fases successives en el temps:

- a) La construcció d'una aplicació d'accés públic a la BDLex, integrada en el portal de dades lingüístiques de la SF.
- b) La construcció d'una aplicació de consulta avançada d'ús intern, que permeti dotar els projectes presents i futurs de la SF d'una eina que substitueixi i millori la interfície d'accés que ha estat utilitzada fins ara.

El mes de juliol de 2020 s'ha donat per conclosa la fase *a*; hom espera instal·lar l'aplicació a finals del curs 2019-2020 o a principis del 2020-2021.

Observatori de Neologia

Grup IULATERM (IULA-CER). Universitat Pompeu Fabra

Directora: Judit Freixa

Consell de Coordinació: M. Teresa Cabré (presidenta), Ona Domènech, Rosa Estopà i Mercè Lorente.

Equip de treball: Actualment, l'Observatori és un col·lectiu de quaranta persones.

Objectiu principal del projecte

L'objectiu principal de l'Observatori de Neologia és l'estudi de la innovació lèxica del català amb dades que provenen de l'ús escrit i oral documentat als mitjans de comunicació.

Objectius dels treballs del curs 2019-2020

— Continuar les tasques de buidatge de textos catalans de premsa, revistes no especialitzades, textos orals i Twitter.

— Fer difusió de resultats.

— Continuar la Neolosfera.

— Desenvolupar el projecte GARBELL (PRO2019-S04-FREIXA).

— Publicació de la Jornada sobre Diccionarització que es va fer a l'IEC el mes de novembre del 2018.

— Actualització de les eines de treball (Plataforma, Cercador i Buscaneó).

— Dur a terme la campanya del Neologisme de l'Any.

Descripció dels treballs del curs 2019-2020

— L'any 2019 es va tancar amb un total de 4.338 registres neològics (3.330 neologismes diferents), i en acabar el curs ja s'havia recollit la següent quantitat de neologismes del 2020: 3.062 registres neològics (2.258 neologismes diferents).

— El curs 2019-2020 es van publicar 229 neologismes a la Neolosfera, i amb això es va arribar al total de 1.505 neologismes publicats.

— El projecte GARBELL (PRO2019-S04-FREIXA) va avançar, tot i el confinament provocat per la pandèmia.

— El llibre *La diccionarització de neologismes catalans*, en què es recullen els textos presentats a la Jornada sobre Diccionarització que va tenir lloc a l'IEC el dia 29 de març del 2019 i que es publicarà a l'editorial Peter Lang, es troba en una fase molt avançada: el mes de juliol del 2019 tots els autors havien rebut les revisions dels avaluadors i estaven treballant en la versió final del text.

— La tècnica informàtica externa que està actualitzant les eines de l'Observatori de Neologia va presentar una versió provisional de l'actualització de la Plataforma, el Cercador i el Buscaneó, i es va obrir un període per provar-les (a causa del confinament per la pandèmia no es va poder tancar aquest tema i serà prioritari per al curs 2020-2021).

— A finals de l'any 2019 es va tirar endavant la campanya del Neologisme de l'Any i van guanyar per empat els neologismes *animalista* i *emergència climàtica*; a la votació hi van participar 6.400 persones.

— Els membres de l'Observatori de Neologia han continuat també la tasca de recerca: han participat en congressos

de l'àrea i han publicat articles en revistes i editorials d'impacte alt, com els següents:

BERNAL, Elisenda; FREIXA, Judit; TORNER, Sergi (2020). «Criterios para la diccionarización de neologismos: de la teoría a la práctica». *Signos*, vol. 53 (104), p. 592-618.

CABRÉ, M. Teresa; MONTANÉ, M. Amor (2020). «Terminology and neology». A: ARGENTER, Joan A.; LÜDTKE, Jens. *Manual of Catalan linguistics*. Berlín; Boston: Walter de Gruyter GmbH.

FREIXA, Judit (2019). «Augment constant de manlleus en la premsa catalana: una conseqüència de la mundialització?». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 29, p. 43-64.

FREIXA, Judit; TORNER, Sergi (2020). «On the dictionary of new words in Spanish». *Dictionaries*, vol. 41 (2), p. 131-153.

LLOPART-SAUMELL, Elisabet (2019). «Los neologismos desde una perspectiva funcional: correlación entre percepción y datos empíricos». *Signos*, vol. 52 (100), p. 665-687.

**Pla d'incorporació a la
infraestructura de dades procedents
de projectes de la Secció Filològica:
portal de Recursos Lingüístics**

Comissió d'Infraestructura

i Corpus Lingüístics

Directora: M. Teresa Cabré

Objectiu principal del projecte

L'objectiu principal d'aquest projecte, iniciat l'any 2014, és difondre en línia els recursos de llengua elaborats pels projectes de la Secció Filològica que permeten aquesta opció i aplegar els recursos en línia de contingut lexicogràfic de projectes de l'IEC en una plataforma que en permeti la consulta transversal i l'explotació textual.

Durant aquest curs s'ha fet pública la segona edició de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (que inclou arxius de sons), el *Glossari de termes gramaticals* i la nova interfície del Corpus Oral Informatitzat de la Llengua Catalana. També s'ha treballat en la plataforma de consultes lingüístiques pròpies de l'Oficina d'Estandardització i en la plataforma per a la consulta de la digitalització de l'*Onomasticon*.

Refranyer Aguiló

Director: Germà Colón Domènech
(† 22.3.2020)

El Refranyer Aguiló és la col·lecció de parèmies (més de 40.000 fitxes) que Marià Aguiló i Fuster va recollir al llarg de la seva vida, en diferents indrets del domini lingüístic català o de les informacions que rebia de personalitats destacades.

La base de dades del Refranyer (creada el 2011) té com a camps obliga-

toris per a emplenar les pestanyes «Entrada» —en què figura el lema o paraula clau del refrany— i «Refrany». Les pestanyes «Obra», «Autor», «Territori» i «Temàtica» poden estar omplertes o buides en funció de cada fitxa. La pestanya «Variants» pot recollir el refrany o refranys que continguin variacions dialectals, ortogràfiques o bé que siguin exactament iguals que el refrany d'entrada, però que apareguin documentats en una obra, autor o territori diferent. I la pestanya «Observacions» presenta informació relacionada amb la datació del refrany, comentaris explicatius de qui ha recollit el refrany o bé una nota del director del projecte.

En aquest curs, s'ha acabat d'introduir material nou a la base de dades, totes les fitxes de la lletra F (aquesta tasca ha estat condicionada a la disponibilitat horària de la tècnica que hi treballa, que durant dos mesos ha estat destinada a un altre projecte).

Vocabulari de la Llengua Catalana Medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain

Director: Germà Colón Domènech
(† 22.3.2020)

Projecte iniciat l'any 2000 que ha posat a l'abast del públic el *Vocabulari de la llengua catalana medieval*, un conjunt de fitxes fruit de les recerques de català antic

que va dur a terme l'erudit Lluís Faraudo mitjançant el despullament de nombrosos textos medievals.

Al llarg del curs s'ha fet la revisió i correcció dels lemes i de les definicions de les lletres B, C i D (aquesta tasca ha estat condicionada a la disponibilitat horària de la tècnica que hi treballa, que durant dos mesos ha estat destinada a un altre projecte). Així mateix, s'ha continuat treballant en la correcció final de la versió en línia del *Vocabulari* i en la selecció d'entrades de la base de dades amb vista a publicar-ne un volum en paper (previst per al 2021), d'acord amb un criteri d'innovació i representativitat. La verificació de les entrades és una feina complexa, que requereix més temps del que inicialment s'havia previst.

4. *Programes científics autònoms (no són de suport als treballs de normativa lingüística)*

Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae

Director: Pere J. Quetglas
i Nicolau

Coordinadores: Ana Gómez Rabal (CSIC)
Mercè Puig Rodríguez-
Escalona (UB)

Equip de compilació de textos, edició i redacció: Maria Antònia Fornés (UIB), Joan Maria Jaime Moya (IME, CSIC), Carlos Prieto Espinosa (UB), Anahí Álva-

rez Aguado (FPI, UB), Rocío Extremera (UB), Carla Arbó Nieto (UB)

Col·laborador: Salvador Irazo Abellán (professor, professor lector, UB)

Estudiants en pràctiques: Adrià Martí Domingo (estudiant del grau de filologia clàssica, UB; octubre-desembre 2019), Robert Ramírez Riba (estudiant del grau de filologia clàssica, UB; febrer-maig 2020)

El projecte del Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae (GMLC), sota els auspicis de la Unió Acadèmica Internacional, té la finalitat d'oferir als investigadors i al públic interessat un ampli diccionari en què són consignades críticament les innovacions lèxiques i semàntiques del llatí medieval dels territoris del domini lingüístic del català entre els segles IX i XII i també el lèxic pertanyent a la mateixa llengua catalana d'aquest període. L'execució pràctica i material del projecte es du a terme a la Institució Milà i Fontanals (IMF) del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), com a fruit de la col·laboració entre aquesta institució, la secció de llatí del Departament de Filologia Clàssica, Romànica i Semítica de la Universitat de Barcelona i l'IEC.

El GMLC s'articula al voltant de dues línies de treball: d'una banda, la redacció dels articles que conformen el glossari; de l'altra, la digitalització dels textos que serveixen com a punt de partida per a la redacció del diccionari i la

publicació digital d'aquests textos a través de la base de dades lèxica Corpus Documentale Latinum Cataloniae (CODOLCAT), de consulta pública i gratuïta.

Atenent a aquestes dues línies de treball, al llarg del curs 2019-2020, s'ha continuat amb la redacció d'entrades lexicogràfiques i amb la preparació de la publicació digital del GMLC, la primera versió de la qual està previst que surti a la llum pública a final de l'any 2020, alhora que es publicarà la versió 9 (2020) del CODOLCAT. Mitjançant el tractament dels textos de cartularis prèviament digitalitzats (tractament que consisteix en un nou procés de correcció, marcatge, etiquetatge i reedició seguint uns criteris uniformes), el desembre del 2019 es va publicar la versió 8 del CODOLCAT, que permet fer cerques lèxiques en un conjunt constituït per 9.100 documents; a la versió 9 del CODOLCAT, s'hi hauran incorporat més de mil documents nous.

Obres completes de Pompeu Fabra

Directors: Joan Solà i Cortassa (†)
Jordi Mir i Parache

Elaboració del volum que inclou els índexs de les Obres completes de Pompeu Fabra

Equip de treball: Jordi Mir, Mila Segarra, Lluís de Yzaguirre, Laura Farré, Mònica Montserrat, Ester Pedreño, Anna Pineda, Eulàlia Anna Salvat i Josep Lluch (Edicions Proa)

El projecte té per objectiu elaborar uns índexs globals de conceptes, noms propis i mots de les *Obres completes* de Pompeu Fabra i editar-lo en paper (volum x de la col·lecció).

Al llarg del curs 2019-2020, s'ha enllestit la el contingut d'aquest volum, que, a més dels índexs de les *Obres completes*, inclou complecions, addicions i esmenes als volums anteriors.

Digitalització de les Obres completes de Pompeu Fabra

Equip de treball: M. Teresa Cabré, Lluís de Yzaguirre i Servei d'Informàtica de l'IEC, Mercè Cabo i Montserrat Espinós (UPF) i Servei d'Informàtica de la UPF

Aquest projecte, que s'inicià el 2017 i que va finalitzar al març de 2018, tenia per objectiu la creació d'un portal que permetés recuperar les pàgines que continguin un mot determinat per tal d'apropar-ne els continguts a qualsevol persona que els vulgui consultar. El portal Pompeu Fabra, consultable des de març del 2018, aplega les obres de Fabra escrites en català i en castellà —llevat de les lexicogràfiques— incloses a les *Obres completes* de Pompeu Fabra, a cura de Jordi Mir i Joan Solà (Barcelona, ECSA i Edicions 62; València, Edicions 3i4; Palma, Moll, 2005-2013).

Aquest curs s'ha millorat el cercador de continguts de les obres que conté el portal, de forma que permet extreure informació sobre grups de paraules.

Publicació de l'obra gramatical d'Antoni Febrer i Cardona

Coordinadora: Maria Paredes Baulida

El Comitè d'Edició de la publicació de l'obra completa d'Antoni Febrer i Cardona ha estat format (2002-2019) per qui en va ser el director fins que traspassà, Jordi Carbonell (IEC), juntament amb Josep Miquel Vidal (IME) (†), Josefina Salord (IME), Àngel Mifsud (IME) (†), Josep Massot (IEC i PAMSA), Jordi Ginebra (URV), Joan R. Veny-Mesquida (UdL), Francesc Feliu (UdG) i Gemma Albiol (IME).

El projecte de publicació de l'obra completa d'Antoni Febrer i Cardona permet disposar d'edicions filològiques d'un dels autors més significatius de la Il·lustració en l'àmbit català. L'obra gramatical i la preceptiva poètica de Febrer i Cardona són publicades per l'IEC, mitjançant un conveni amb l'Institut Menorquí d'Estudis (volums I-VI), i els volums restants (VII-XVIII), per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat i la Universitat de les Illes Balears. L'obra gramatical i lexicogràfica, així com la preceptiva poètica, es transcriu literalment a partir dels manuscrits de l'autor, a fi de respectar i transmetre fidelment les seves propostes ortogràfiques, lèxiques i sintàctiques pel que fa a la llengua escrita, i la prosòdia i la mètrica pel que fa a la preceptiva poètica.

S'han publicat les obres següents:
 — *Diccionari menorquí, espanyol, francès i llatí* (edició de Jordi Carbonell i Maria Paredes)

— *Obres gramaticals, I* (edició de Jordi Ginebra)

— *Preceptiva poètica* (edició de Joan Ramon Veny)

— *Obres gramaticals, II* (edició de Francesc Feliu i Gemma Albiol)

Estan pendents de publicació:

— *Obres gramaticals, III i IV*, corresponents a l'obra gramatical francesa de l'autor, compresa en els manuscrits intitolats *Principis generals de la llengua francesa* i *Principis generals i particulars de la llengua francesa*, ambdós datats el 1807.

L'Institut Menorquí d'Estudis (IME) i les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, juntament amb la Universitat de les Illes Balears, editen les obres d'Antoni Febrer i Cardona que no són de temàtica lingüística. Fins ara han publicat els títols següents:

— *Versions teatrals* (edició de Joan Mas i Maria Isabel Ripoll).

— *Poesies I. Gloses i cobles* (edició de Maria Paredes i Josefina Salord).

— *Obres didàctiques I. Exercici sobre la Mitologia. Compendi de la filosofia moral. Les aventures d'Aristònou* (edició de Maria Paredes).

— *La creació del món. Oratori de Joseph Haydn* (edició de Maria Paredes; introducció de Xavier Daufí).

— *Obres didàctiques II. Mètode de cant* (edició i introducció de Xavier Daufí)

En la reunió de la Comissió de Publicacions de la Secció Filològica de l'IEC

(30.4.2019) es decidí proposar a l'IME de publicar els textos corresponents a l'obra gramatical francesa (volums III i IV de l'*Obres gramaticals* d'Antoni Febrer) en edició facsímil amb una introducció, a fi d'abaratir-ne els costos. L'IME, representat aleshores per Miguel Ángel Limón, president del Consell Científic; Xavier Patiño, cap de la Secció de Llengua i Literatura, i Josefina Salord, coordinadora científica i membre de l'IME en el comitè d'edició de l'obra completa d'Antoni Febrer i Cardona, valorà favorablement la proposta. La curadora dels volums III i IV de les *Obres gramaticals* d'Antoni Febrer i Cardona és Maria Teresa García Castanyer (Departament de Llengües i Literatures Modernes de la UB).

Tal com estableix el conveni de col·laboració entre l'Institut d'Estudis Catalans i l'Institut Menorquí d'Estudis per a l'edició de l'obra gramatical d'Antoni Febrer i Cardona (del 16 de juliol del 2002), correspon a les dues entitats acordar el pressupost corresponent de les despeses de digitalització dels manuscrits i preparació de l'edició facsímil del text, impressió i pagament a la curadora dels volums.

5. *Altres programes científics*

Constitució d'un corpus textual per a una gramàtica del català modern (GCM) (i III)

Director: Josep Martines Peres

Projecte iniciat el 2015 a fi de constituir un corpus textual per a una gramàtica del català modern. Es duu a terme dins un conveni de col·laboració amb la Universitat d'Alacant i, concretament, amb l'Institut Superior d'Investigació Cooperativa IVITRA (ISIC-IVITRA), que aporta el suport tècnic (instal·lacions, escàner, programari i maquinari) per al tractament dels textos i la constitució del corpus.

Es tracta d'un projecte amb un objectiu concret: enllestir la constitució d'un corpus textual del català de l'edat moderna suficientment representatiu quant al volum de materials i als àmbits territorial (variació dialectal), funcional (variació diafàsica o de registre) i temporal. A hores d'ara, es duu a terme la fase final de constitució d'aquest corpus dins l'actual període de recerca de tres anys; enguany, com s'havia previst, s'ha posat atenció en la compleció de la variació territorial, específicament amb textos del català nord-occidental i septentrional.

Al llarg del curs 2019-2020 s'han incorporat al corpus cinquanta-set textos. Així mateix, col·laboradors del projecte han presentat un bon nombre de ponències i comunicacions que hi estan relacionades en trobades científiques, nacionals i internacionals. Així, per exemple, i no més quant a les organitzades directament, convé esmentar el II Simposi Internacional «Delits prohibits: sexe, erotisme, bellesa, estètica, gaudi, dret, pecat i prohibició. Un esguard segons els clàssics, l'etnopò-

ètica, la història i la lingüística de corpus» (19 i 20 de juny de 2020, Universitat d'Alacant (UA), seu de la Nucia, en format en línia: <http://delits.ivitra.ua.es/>). I, com a resultat del Congrés Internacional «El coneixement compartit: entre la pragmàtica i la gramàtica» (29 i 30 de maig de 2019, UA, seu de la Nucia), s'ha dut a terme la publicació del llibre *El conocimiento compartido. Entre la pragmática y la gramática*, de Susana Rosique Rodríguez i Jordi M. Antolí Martínez, publicat per Walter de Gruyter GmbH (Berlín i Boston).

Corpus Oral de la Llengua Catalana

Director: Nicolau Dols Salas

Durant aquest curs, el projecte Corpus Oral de la Llengua Catalana ha començat la segmentació de la mostra de parla del País Valencià, obtinguda de la cadena Àpunt, dins el sistema d'anàlisi lingüística dissenyat específicament per a aquest projecte. Fins a finals d'aquest curs s'havien segmentat al voltant de 20.000 mots, i continuen.

Les novetats de més gruix tenen a veure amb el disseny i la posada en marxa d'una plataforma d'etiquetatge de les mostres, que és el nucli que fa funcional qualsevol corpus pel fet que permet a l'usuari final una recuperació de la informació d'acord amb les seves necessitats. En aquest sentit, l'equip ha implementat

un sistema que etiqueta les mostres d'acord amb els epígrafs de la *Gramàtica de la llengua catalana* (2016) i uns indicadors que permeten entendre el sentit de les referències o donen als supervisors els indicis de revisió necessaris: «previst», «imprevist», «contrari», «dubte» i «problema». El retorn de la informació permet sentir el segment en qüestió i, alhora, llegir-lo en transcripció ortogràfica. Igualment, l'usuari pot accedir directament i en la mateixa pantalla al fragment pertinent de la GIEC que ha servit per a etiquetar un fenomen. Val a dir, sobre això darrer, que la plataforma no és d'accés públic i no ho serà fins que no hi haurà un gruix considerable d'anàlisis fetes de tots els dialectes prevists. En qualsevol cas, abans de fer-la pública, l'equip sol·licitarà els permisos corresponents o, si cal, limitarà l'accés a la informació gramatical, que pot ser únicament la referència al número de l'epígraf.

També s'ha incorporat un complement a la mostra balear aprofitant un treball paral·lel de l'equip. Es tracta de quinze enregistraments de rondalles mallorquines fets per Francesc de B. Moll i un equip de col·laboradors l'any 1959 als estudis de Ràdio Popular de Mallorca. En concret, els textos s'han segmentat i analitzat mitjançant la utilitat TextGrids del programa Praat d'anàlisi acústica i s'han transcrit ortogràficament. El total de mots d'aquesta submostra és de 52.315. Aquest material ha servit de base a la ponència

«*Quae scripto exprimi non potest*», impartida per Nicolau Dols i Lluís de Yzaguirre al II Simposi Internacional «Delits prohibits: sexe, erotisme, bellesa, estètica, gaudi, dret, pecat i prohibició. Un esguard segons els clàssics, l'etnopètica, la història i la lingüística de corpus», al si del XV Simposi Internacional Noves Tendències en I+D+I en Literatura, Llengua, Ensenyament i TIC. De la Innovació al Cànon (19 i 20 de juny de 2020).

El 20 de gener va tenir lloc a la seu de l'IEC la I Jornada sobre Corpus Orals en Català: «Ciència, lingüística i tecnologia», organitzada per l'equip del COLC, en la qual es van presentar sis ponències.

Les expectatives són incrementar la inserció de la mostra del valencià i continuar l'etiquetatge de la mostra balear abans d'acabar l'any 2020, i continuar amb aquest etiquetatge i el de la mostra valenciana durant el curs vinent, alhora que es començaran a recollir i segmentar materials de la mostra de català central.

GARBELL (Analitzador de la diccionariabilitat dels neologismes catalans, NADIC2)

Directora: Judit Freixa Aymerich
 Ponent: Mercè Lorente i Casafont
 Col·laboradors: Elisenda Bernal, Rosa Estopà, Martí Freixas, Mercè Lorente i Ivan Solivellas (Observatori

de Neologia del Grup
IULATERM de la
Universitat Pompeu
Fabra)

Objectiu principal del projecte

L'objectiu principal del GARBELL, que va començar l'any 2018, és construir una eina informàtica que separi els neologismes més diccionaritzables (adequats, ben formats, estables en l'ús, freqüents i necessaris) dels que no són bons candidats per al diccionari, a partir dels criteris identificats en el projecte NADIC (programa IEC 2015-2017).

Objectius dels treballs del curs 2019-2020

Durant l'any 2018 es va treballar en la conversió dels criteris identificats i aplicats manualment en el projecte NADIC cap a un conjunt de criteris potencialment automatitzables i es va desenvolupar una primera versió de l'eina. Els objectius del 2019 eren la digitalització de diccionaris no consultables en línia, l'elaboració de la segona versió de l'eina, amb l'aplicació automàtica o assistida dels criteris documentals i la preparació dels criteris lingüístics. I per al 2020 (últim any del projecte), els objectius previstos van ser l'aplicació automàtica o assistida dels criteris lingüístics, la revisió del funcionament dels criteris d'ús i documentals i el desenvolupament de la plataforma web.

Descripció dels treballs del curs 2019-2020

Els treballs realitzats s'han adequat al finançament final (l'any 2019 es va presentar un pressupost de 14.000 euros i la quantitat concedida va ser considerablement inferior) amb l'objectiu d'aconseguir un funcionament correcte del GARBELL. Així, no es van poder digitalitzar obres de consulta (i s'espera poder-ho fer més endavant); es van simplificar els criteris lingüístics i es van aconseguir la resta d'objectius previstos.

Ara mateix, el GARBELL treballa amb vint-i-un criteris, classificats en tres blocs: criteris d'ús (9), criteris lingüístics (4) i criteris de documentació (8), que se subclassifiquen en quatre tipus: d'inclusió, d'exclusió, d'aplicació manual i d'aplicació automàtica.

Percentatge de feina feta en relació amb la totalitat del projecte

La feina prevista per al curs 2019-2020, una vegada adaptada al finançament concedit, és del 100%.

Difusió dels treballs (publicacions, participació en congressos, etc.)

Es preveu la difusió del projecte amb la publicació d'un article en una revista d'impacte l'any 2020.

**Guaita terminològica i ExtractCiT:
Extracció de terminologia de corpus
original en anglès i en català,
i proposta de termes neològics
per a la Comissió de Terminologia
Científica i Tècnica de l'IEC**

Directora: M. Teresa Cabré i Castellví
(Secció Filològica)

Equip de recerca: Mercè Lorente
(Secció Filològica),
Salvador Alegret
(Secció de Ciències
i Tecnologia) i tècnics
lingüístics de la
Secció Filològica

Col·laboracions

externes: Centre de
Terminologia
TERMCAT, Jaume
Martí (IULA-UPF),
Jordi Vivaldi
(IULA-UPF)

Aquest projecte conserva l'especificitat dels projectes anteriors que el conformaven (Guaita Terminològica i ExtractCiT). Per aquest motiu, més endavant es presenten els resultats obtinguts durant el curs 2019-2020 de manera separada.

El projecte Guaita Terminològica té com a objectiu explorar manuals especialitzats en anglès de diferents períodes temporals per extreure'n els termes nous, a fi de buscar-los un equivalent català adequat anticipant així la difusió del manlleu. També es proposa la verificació

d'una metodologia per a la detecció de terminologia neològica.

L'ExtractCiT té com a finalitat l'extracció de terminologia de les revistes publicades a l'Hemeroteca Científica Catalana (HCC) i dona continuïtat al projecte Portal CiT. Es concep com una eina que permetrà observar els termes en el seu context d'ús, procedent dels articles de les revistes. Complementàriament, analitza la terminologia catalana extreta de revistes especialitzades per detectar-hi els termes neològics.

Els termes neològics obtinguts en anglès (a partir del projecte Guaita) i en català (a partir del projecte ExtractCiT) es fan arribar a la Comissió de Terminologia Científica i Tècnica de l'IEC. Al seu torn, aquesta Comissió els envia al TERMCAT: en el cas dels termes nous en anglès, perquè proposi equivalents en català adequats que permetin anticipar la difusió del manlleu; en el cas dels termes neològics en català, perquè en realitzi una recerca puntual i els validi o proposi termes alternatius. En tots els casos, la Comissió de Terminologia haurà de ratificar els termes validats o proposats pel TERMCAT i, si ho considera pertinent, els farà arribar a la Comissió Lexicogràfica de l'IEC perquè en determini la possible incorporació al nou diccionari normatiu.

Durant el curs 2019-2020, s'han continuat les tasques relacionades amb el projecte Guaita Terminològica, que es resumeixen en les següents:

— Un cop obtinguts els candidats a termes neològics en anglès, a partir de la comparació de les llistes de termes provinents dels índexs analítics dels manuals antics i dels manuals recents, s'ha finalitzat la comprovació dels candidats per als quatre àmbits que es treballen en el projecte: microbiologia, economia, bioquímica i anàlisi química quantitativa. S'utilitza el criteri lexicogràfic, a partir de la cerca dels candidats al Cercaterm del TERMCAT i a altres fonts (com ara diccionaris d'àmbits afins, corpus textuais dels manuals antics, diccionaris generals d'anglès...), per a comprovar si els candidats a termes neològics són efectivament termes nous en anglès. També es comprova la presència o l'absència de l'equivalent català.

— S'han vehiculat cap a la Comissió de Terminologia Científica i Tècnica de l'IEC dues llistes de termes neològics en anglès sense equivalent català: la de microbiologia i la de bioquímica. Actualment, la llista d'economia està essent revisada per un expert i s'està preparant la llista d'anàlisi química quantitativa; concretament, s'estan buscant els contextos d'ús dels termes.

— La Comissió de Terminologia ha enviat al TERMCAT les llistes neològiques en anglès de microbiologia i bioquímica. Es resta a l'espera de rebre propostes de termes equivalents en català per part del Consell Supervisor del TERMCAT.

— S'ha actualitzat el lloc web del projecte Guaita Terminològica, que té com a objectiu difondre el projecte i els resultats que se'n derivin. Inclou la descripció actualitzada del projecte i del corpus de treball. Pel que fa a la terminologia, actualment inclou l'accés als vocabularis bilingües anglès-català i els neologismes en anglès dels àmbits de la microbiologia i de la bioquímica. S'està treballant perquè, progressivament, s'hi incorporin la resta de terminologies: la d'economia està pendent de rebre el vistiplau expert. També s'hi enllaçaran les eventuais publicacions i presentacions relacionades amb el projecte.

— S'ha continuat treballant en l'estratègia addicional per a l'obtenció de termes neològics en anglès basada en textos (i no en índexs analítics). Aquesta estratègia permetrà comparar els resultats terminològics obtinguts entre el buidatge dels índexs analítics i el buidatge dels textos, comprovar-ne les eventuais dissimilituds i valorar quina estratègia és més òptima. Un cop extrets els termes dels dos manuals d'economia (*Essentials of economics*, 2011 i 2017), es van comparar per descartar els termes presents en les dues llistes i seleccionar els termes presents exclusivament en l'obra de 2017, els quals es consideren candidats a termes neològics. Actualment, s'està comprovant si aquests candidats són als corpus lexicogràfics d'exclusió inicial (diverses obres terminològiques en format electrònic) i

complementari (Cercaterm en línia i diccionari anglès del lloc web d'Oxford Dictionaries).

Durant aquest curs, també s'han continuat les tasques relacionades amb el projecte ExtractCiT, que es resumeixen a continuació:

1. S'han continuat adaptant els extrets terminològics proporcionats pel grup IULATERM en format de full de càlcul per ajustar-los a l'estructura de les bases de dades amb què es treballa en el Portal CiT i a la interfície dissenyada. Aquest curs s'ha completat l'adaptació dels extrets terminològics de la revista *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* (que se sumen als d'*Educació Química*, *EduQ* i *Revista de la Societat Catalana de Química*) i s'està treballant en els de la revista *Omnis Cellula*.

2. Un expert en biologia ha revisat la llista de termes de la revista *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* per confirmar-ne la pertinència.

3. Pel que fa a la terminologia catalana nova procedent de les revistes científiques de l'IEC, s'han detectat els termes neològics en català de dues revistes, a partir de les llistes de termes revisades i validades anteriors: *Revista de la Societat Catalana de Química* i *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*.

4. La terminologia nova detectada s'ha vehiculat cap a la Comissió de Terminologia Científica i Tècnica de l'IEC. Aquest curs s'hi ha enviat la

de l'àmbit de la química procedent de la *Revista de la Societat Catalana de Química*. Properament es farà el mateix amb *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*.

5. S'ha continuat donant suport tecnològic per a l'actualització de diccionaris i per a l'edició d'altres obres terminològiques en línia, en el marc del Portal CiT. Concretament, s'ha donat suport a l'edició de la traducció catalana del *Gold Book* de la IUPAC i actualment restem a l'espera de la revisió tècnica d'una part de la traducció per part d'un expert.

6. S'ha completat la correcció i l'edició de les entrades terminològiques de l'àmbit sobre informació de sòls i representació espacial del sistema edàfic del *Diccionari multilingüe de la ciència del sòl*, en les versions catalana i castellana. Ja es poden consultar als webs respectius. En relació amb el diccionari, s'està treballant en la gestió de la bibliografia, que és una nova funció que inclourà la base de dades de l'obra i que permetrà incloure en les entrades terminològiques les fonts de la informació que contenen.

La difusió del projecte Guaita Terminològica i ExtractCiT i dels resultats es farà en congressos de referència en neologia, terminologia i lingüística de corpus, així com en revistes indexades internacionalment.

El 30 de desembre de 2019 va ser acceptada al XIV Congreso Internacional de Lingüística General (CILG2020) la

comunicació sobre el projecte específic Guaita Terminològica «Prospectiva terminològica: ¿es posible avanzarse a la difusión de los préstamos?», signada per M. Teresa Cabré i M. Amor Montané. El CILG2020 s'havia de celebrar a la Universitat de Sevilla del 24 al 26 de juny de 2020, però, a causa de la situació d'emergència sanitària provocada per la pandèmia de la COVID-19, el congrés es va ajornar i està previst que es dugui a terme del 23 al 25 de juny de 2021.

La gestió normativa en contextos politicoadministratius sociolingüísticament complexos

Director: Miquel Àngel Pradilla Cardona

Projecte iniciat el juny de 2017. Hi col·laboren: Isidor Marí i Mila Segarra, de la Comissió d'Estandardització de la SF-IEC; Georg Kremnitz, de l'Institut de Romanística de Viena (professor emèrit); Jurgen Erfurt i Klaus Bochman (professor emèrit), de la Universitat de Frankfurt; Margarita Correia, de la Universitat de Coïmbra; Carla Amorós Negre, de la Universitat de Salamanca, i Joan Costa, de la Universitat Pompeu Fabra. El director del projecte, Miquel Àngel Pradilla, és membre de la Secció Filològica de l'IEC, director de la Xarxa CRUSCAT, president de la Societat Catalana de Sociolingüística i professor del Departament de Filolo-

gia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili.

L'objectiu és aportar llum al debat que s'ha suscitat en el marc de la catalanofonia i avaluar diversos estudis de cas de gestions normatives en comunitats lingüístiques que comparteixen un tret en comú amb la catalana: l'escapçament administratiu de l'àmbit lingüístic. L'avaluació de les dinàmiques normatives seguides per les llengües elegides hauria de permetre substanciar l'estratègia més adequada perquè l'IEC participi en el nou horitzó des de la centralitat que li pertoca per prestigi i història.

Aquest projecte s'ocuparà, doncs, d'analitzar els casos de llengües com l'espanyol, el gallec, el neerlandès, el francès i l'alemany, casos que ocupen llengües de comunicació internacional plenament consolidades i casos de llengües de demografia més reduïda, amb problemes de funcionalitat i estatus de minorització.

Durant el curs, s'ha realitzat una estada universitària a Portugal, on es van visitar diverses institucions de recerca a les universitats de Braga i Coïmbra.

L'estada a Portugal (29, 30 d'octubre i 4 de novembre) va tenir com a objectiu realitzar diversos seminaris sobre pluricentrisme: un a la Universitat de Braga, a càrrec d'Augusto Soares da Silva, especialista en sociodialectometria, i un altre a Coïmbra amb l'equip de gestió lexicogràfica on participa la investigadora Margarita Correia.

6. *Projecte de connexió amb els col·lectius socials: l'Acadèmia Oberta*

L'Acadèmia Oberta als Ensenyants

Moderadora: Anna Bartra-Kaufmann

S'han introduït dins la plataforma de l'Acadèmia Oberta als Ensenyants (AOE) de la Secció Filològica (<https://aoe.iec.cat/>) les notícies de la institució o directament relacionades amb l'IEC que s'han considerat més rellevants per al col·lectiu d'ensenyants de la llengua; en total, catorze notícies. A partir del mes de febrer de 2020, la tasca s'ha centrat en el nou projecte «Novetats normatives de l'IEC», del qual es fa un resum a continuació.

Projecte «Novetats normatives de l'IEC, 2016-2019»

Directora: Anna Bartra-Kaufmann

A finals de l'any 2019, la presidència de la SF, d'acord amb el tècnic David Ordóñez i Anna Bartra, va acordar elaborar una relació detallada de totes les novetats de caràcter normatiu de la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC) i de l'*Ortografia catalana* (OIEC) per fer-ne difusió a les tres plataformes de l'Acadèmia Oberta i per a altres usos complementaris, com ara servir de guió en cursos o tallers específics per a ensenyants; era un document, per tant, pensat per a un ús exclusivament intern. A aquest efecte, s'acorda

utilitzar, com a base fonamental del projecte, els materials elaborats per David Ordóñez des de l'any 2017 i destinats originàriament a un ús intern.

El projecte es reprèn el febrer de 2020, amb Anna Bartra com a directora. Es redefineix l'objectiu del projecte, que serà l'elaboració d'una publicació de la Secció Filològica amb una finalitat eminentment divulgativa i especialment orientada al col·lectiu dels ensenyants. Aquesta publicació s'estructura en sis parts, dedicades a l'ortografia, la fonètica, la morfologia, la sintaxi i el lèxic, més una part inicial introductòria. L'ortografia, la fonètica i la morfologia es van acabar a finals de juny de 2017. Entre el febrer i el juliol de 2020, s'ha començat a redactar la part de la sintaxi (fins al capítol 18 de la GIEC) i s'ha definit l'estructura i els continguts de la part del lèxic, que des del maig de 2020 s'ha segregat per fer-ne un document en el futur. Per al seguiment del projecte, s'han realitzat diverses reunions telemàtiques entre Anna Bartra i David Ordóñez.

L'Acadèmia Oberta als Escriptors, Traductors i Correctors

Moderador: August Bover i Font

Creada l'any 2017, té com a objectiu dotar el col·lectiu de professionals de la llengua (escriptors, traductors i correctors) d'un espai on discutir els problemes

lingüístics amb què es troben en l'exercici de les seves professions i, alhora, facilitar-los el contacte amb la Secció Filològica de l'IEC.

Durant el curs 2019-2020, s'han fet quinze altes. Actualment té 197 usuaris, classificats segons la dedicació: 57 escriptors, 52 correctors i traductors, 49 tècnics lingüístics, 11 editors, 10 professors i, de 17, no ens en consta la dedicació.

Al llarg d'aquest curs, hi ha hagut vint-i-tres entrades, repartides en els apartats següents: notícies (tretze entrades, generades per la moderació de l'AOETIC), lexicografia (sis entrades), gramàtica (dues entrades), ortografia (dues entrades) i onomàstica (dues entrades).

L'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació

Moderador: Oriol Camps i Giralt

Durant aquest any, l'Acadèmia Oberta als Mitjans de Comunicació (AOMC) ha fet la seva funció de mantenir la comunicació entre la Secció Filològica i els assessors lingüístics dels mitjans de comunicació, que s'ha traduït en un total de 4.787 pàgines vistes, en 1.643 sessions de 307 usuaris únics, segons el recompte de Google Analytics, que permet conèixer-ne la distribució per mesos.

L'AOMC ha informat els membres del fòrum de la publicació en línia de la bibliografia de la GIEC i dels cinc-cents

nous termes aprovats pel TERMCAT i publicats al DOGC (octubre 2019); del concurs del Neologisme de l'Any, amb la substitució de *mena* per *bicitaxi*, que va suscitar fins a vint-i-dos comentaris (desembre 2019); de l'ampliació del *Nomenclàtor mundial*, de la mort de Germà Colón i de la concessió de la Creu de Sant Jordi a Maria Josep Cuenca i Josep M. Nadal (març 2020); de les modificacions al DIEC2 i de la publicació del llibre *El barrufet gramàtic*, d'homenatge a Albert Jané (maig 2020); de la segona edició en línia de la *Gramàtica essencial* i de la declaració de l'IEC arran de la sentència 639/2020 del Tribunal Suprem (juny 2020). Aquest mateix mes de juny es va anunciar la VI Trobada de Membres del Fòrum, aquesta vegada virtual, que es va celebrar el dia 30 de juny, i la primera sessió del Seminari d'Estandardització, en què les tres institucions que, segons els Estatuts d'autonomia, tenen competències lingüístiques: la Secció Filològica de l'IEC, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i la Comissió Tècnica d'Assessorament Lingüístic de la Universitat de les Illes Balears, es reuniren, el 2 de juliol, per a un debat de caràcter tècnic. També al juliol, l'AOMC va informar de la publicació en línia del *Glossari de termes gramaticals* i de l'actualització del Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana.

Per la seva banda, els membres del fòrum van plantejar un seguit de debats

d'un interès remarcable, bàsicament sobre qüestions de lèxic, entre els quals destaca, per la quantitat de comentaris rebuts (28), el que planteja la grafia i la pronúncia de *cribratge/cribatge*. La gran majoria de les entrades corresponen a la categoria de «General» (anuncis de publicacions i esdeveniments) i «Lèxic».

7. *Projecte per a les accions de visibilitat de la Secció Filològica*

Àrea de Visibilitat de la Secció Filològica

President: Joaquim M. Puyal i Ortega

1) Accions de caràcter permanent

L'Àrea de Visibilitat (AV) ha fet un seguiment ininterromput de l'activitat de la Secció Filològica al llarg del curs i ha intentat influir perquè tingui la màxima repercussió pública. Per això, els membres de l'AV s'han reunit aproximadament dues vegades al mes (2 i 30 de setembre, 21 d'octubre, 11 de novembre, 2 i 23 de desembre, 13 i 27 de gener, 10 i 24 de febrer, 9 de març, 6 d'abril, 8 de juny, 15 i 30 de juny i 20 de juliol). I cada trimestre s'han reunit amb la presidenta de la Secció Filològica.

D'altra banda, la relació amb el Servei de Comunicació de l'IEC ha continuat sent estreta i contínua, també per mitjà de reunions i comunicacions periòdiques.

Així mateix, a part de coordinar les accions ordinàries (els projectes pre-

vistos), l'AV ha estat sempre amatent als debats de l'esfera pública que sorgeixen espontàniament arran d'alguna polèmica relacionada amb la llengua i davant dels quals es pot considerar que la Secció Filològica no pot mantenir-se aliena. La gestió d'aquesta possible reacció és crucial per a la imatge pública de la Secció Filològica, i per això l'AV posa tots els seus recursos al seu servei en el moment que calgui alguna actuació.

Entre moltes altres actuacions, per exemple, l'AV va intervenir en la polèmica suscitada per la inclusió del mot *mena* en la llista de candidats a Neologisme de l'Any. Va aconseguir que hi hagués una reacció ràpida i que s'expliqués clarament quina era la situació i quina responsabilitat hi tenia la Secció Filològica.

També es va accelerar la reacció per a arreglar certs problemes tècnics amb l'actualització del web i l'aplicació del DIEC2, cosa que havia suscitat moltes reaccions a les xarxes socials (gener de 2020).

De la mateixa manera, es va elaborar un informe perquè la presidència de la Secció Filològica pogués valorar la idoneïtat de respondre o no a apel·lacions directes, als mitjans de comunicació i les xarxes socials, respecte a accions de la mateixa Secció Filològica.

2) Producció d'un espai radiofònic

Aquest curs, igual que en l'anterior, hem continuat fent mensualment l'espai de ràdio «Paraula d'acadèmia», d'uns vint

minuts de durada i a càrrec del membre de la Secció Filològica Nicolau Dols, en un programa de màxima audiència: *El matí de Catalunya Ràdio*.

La col·laboradora de l'AV Maria Rodríguez Mariné és l'encarregada del guió i la coordinació de l'espai. Entre molts altres temes, aquest curs, Nicolau Dols ha parlat dels dubtes que hi ha sovint al voltant de la traducció dels antropònims, de la GBU, presentada a la Setmana del Llibre en Català, i també dels nous mots incorporats pel TERMCAT. Així mateix, s'ha parlat de què és un neologisme i del concurs del Neologisme de l'Any; de quins termes es recullen al diccionari normatiu i per què; del llenguatge políticament correcte, de l'*Atlas lingüístic del domini català* i dels diferents corpus lingüístics amb què treballa la Secció Filològica.

Aquest curs, l'efecte de la pandèmia, inevitablement, ha alterat la programació i la periodicitat de l'espai. Amb tot, abans de cloure el curs, es va fer un programa especial, més llarg, en què es van abordar els principals dubtes lingüístics relacionats amb la COVID-19.

3) Promoció de la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*

L'Àrea de Visibilitat va promoure i organitzar la presentació de la *Gramàtica bàsica i d'ús* (GBU), dins la Setmana del Llibre en Català (2019), i continua estudiant estratègies per a promocionar tant aquesta obra com la GEIEC.

8. *Altres*

Consell Supervisor del TERMCAT (Centre de Terminologia Catalana de la Generalitat de Catalunya)

El Consell Supervisor és un òrgan permanent i col·legiat, que es reuneix periòdicament per estudiar els dossiers de normalització corresponents als casos terminològics que s'han de normalitzar, o per aprovar els documents de criteris lingüístics aplicables al treball terminològic. Està constituït per membres de l'Institut d'Estudis Catalans, per membres del Centre de Terminologia TERMCAT i per experts externs designats conjuntament per l'Institut d'Estudis Catalans i el TERMCAT. La seva activitat principal és la normalització de la terminologia catalana i l'establiment de criteris lingüístics d'interès terminològic.

Direcció del Consell

Albert Jané i Riera (president, fins a l'octubre de 2019)

M. Teresa Cabré i Castellví (presidenta, des del gener de 2020)

Equip de treball

Albert Jané i M. Teresa Cabré (presidència)

Jordi Bover (pel TERMCAT)

Josep M. Casasús (per la Secció Filològica)

M. Josep Cuenca (assessora geolingüística, per la Secció Filològica)

Pere Montalat (per la Secció Filològica)

Joan Nunes (assessor adscrit)
 Joan Rebagliato (pel TERMCAT)
 Carles Riera (assessor adscrit)
 Ramon Sistac (assessor geolingüístic, per la Secció Filològica)
 Joan Veny (assessor geolingüístic, per la Secció Filològica)
 Dolors Montes (secretària, pel TERMCAT)

Descripció dels treballs duts a terme entre l'1 de setembre de 2019 i el 31 d'agost de 2020

— Normalització i difusió de 308 termes nous d'àmbits diversos (alimentació, arts gràfiques, ciències de la salut, ioga, informàtica, turisme i mobilitat sostenible, entre d'altres).

— Aplicació de la classificació de neologismes establerta al TERMCAT a tots els termes normalitzats. La classificació inclou el motiu de normalització, el tipus de denominació normalitzada i el tipus d'intervenció del Consell Supervisor.

— Recollida de dades d'ús dels termes en els dossiers d'estudi.

Difusió dels treballs

Difusió dels termes aprovats a través, entre d'altres, del web del TERMCAT (Cercaterm, Neoloteca i altres diccionaris en línia, comentaris, etc.), de l'Optimot, de portals terminològics (per exemple, portal Terminologia Jurídica, portal DEMCAT, etc.), de la Xarxa Vives d'Universitats, de les xarxes socials i del DOGC (veg. el DOGC, núm. 8174, del 10 de juliol de 2020).

Laboratori de Fonètica

Director: Daniel Recasens i Vives
 Col·laboradora: Zoe Kotsoni

El Laboratori de Fonètica de l'Institut d'Estudis Catalans desenvolupa projectes de recerca de fonètica experimental des de 1990, sota la direcció del lingüista Daniel Recasens i la participació de personal contractat i becaris procedents dels camps de l'estadística.

L'objectiu principal del projecte, que s'inicià al gener de 2017 i està previst que finalitzi a finals del 2021, és la investigació de les causes articulatòries i acústicoperceptuals del canvi fonètic, i aplicació dels coneixements adquirits a l'estudi de la fonètica històrica del català i d'altres llengües romàniques.

Al llarg del curs, s'han estudiat els factors motivadors de la presència de la vocal neutra tònica, i dels processos de palatalització i assibilació d'oclusives velars i labials, en català i altres llengües. Així mateix, s'ha treballat en la preparació i publicació dels treballs següents, que s'ocupen, entre altres temes, de l'origen de la vocal neutra tònica, i del desenvolupament de les oclusives velars i labials en les llengües del món i, molt especialment, en català i altres llengües romàniques.

Treballs publicats i en premsa

GARELLEK, Marc; GORDON, Matthew; RECASSENS, Daniel [*et al.*] (2020). «Toward open data policies in phonetics: What

- we can gain and how we can avoid pitfalls». *Journal of Speech Sciences*, vol. 9. [Letter to the Editor]
- RECASENS, Daniel (2020). *Phonetic causes of sound change: The palatalization and assibilation of obstruents*. Oxford: Oxford University Press. (Oxford Studies in Diachronic and Historical Linguistics)
- (2020). «Romance palatalizations in light of experimental phonetics». A: LOPORCARO, M.; GARDANI F. (ed.). *The Oxford encyclopedia of romance linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- (presentat per a publicació). «Acoustic characteristics and placement within vowel space of full schwa in the world's languages: A survey». *Journal of the International Phonetic Association* [Cambridge].
- (presentat per a publicació). «Fonamentació fonètica dels processos de caràcter assimilatori». A: PONS-MOLL, C.; TORRES-TAMARIT, F; VANRELL, M. (ed.). *La fonologia del català*. València: Tirant lo Blanch.
- (presentat per a publicació). «On the historical evolution of voiced palatoalveolar fricatives and affricates in Catalan and other Romance languages». *Proceedings of the 4th Workshop on Sound Change* (Salamanca, 2019). Lincom Europa.
- (presentat per a publicació). «Strengthening and weakening processes in vowels: Diphthongization, metaphony and reduction». A: GABRIEL, C.; GESS, R.; MEISENBURG, T. (ed.). *Manuals of Romance Linguistics: Phonetics and Phonology*. Berlín: De Gruyter.
- RECASENS, D.; SÁNCHEZ MIRET, F. (ed.) (presentat per a publicació). *Proceedings of the 4th Workshop on Sound Change* (Salamanca, 2019). Lincom Europa.

9. Revista

Estudis Romànics

Directors: Joan Veny
José Enrique Gargallo

Es tracta d'una revista científica, oberta a la recerca internacional, que recull treballs de dimensió lingüística, filològica i literària sobre les llengües i literatures romàniques, amb particular atenció a l'àmbit català. *Estudis Romànics* es distribueix als centres d'investigació i universitats d'Europa i Amèrica.

Al febrer de 2020 se n'ha publicat el volum XLII. La revista acull en aquest número deu contribucions dins la secció «Articles» i quinze dins la secció «Miscel·lània». Completen el volum seccions de «Recensions» (44), «Llibres rebuts», «Crònica» (40) i «Necrologies» (9).

Actualment, s'està treballant en la preparació dels volums XLIII (2021) i XLIV (2022).

Secció de Filosofia i Ciències Socials

Cartografia històrica i urbana dels Països Catalans. Cartografia militar de la Ciutat de Mallorca (segles XVI-XIX)

Director: Vicenç M. Rosselló i Verger

Aquest projecte té tres objectius principals. En primer lloc, completar l'estudi de la mapística mural de Mallorca, que compta amb una etapa ben estudiada —la cartografia portolana, de la qual manca precisar l'aportació de les cartes manuscrites i estampades prerenaixentistes, modernes i contemporànies—, que correspon a l'inici del desenvolupament de les representacions urbanes, tant amb finalitats estratègiques com sumptuàries o de prestigi. En segon lloc, treballar sobre la cartografia urbana militar de les ciutats baleàriques i valencianes dels segles XVI-XVIII, a partir de material arxivístic i bibliogràfic de procedència militar. I, finalment, es vol investigar la mapística urbana de ciutats catalanes (segle XVI) i mallorquines (segle XIX) procedent de fons militars.

Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona, VIII. Ms. 379-411

Director: Jaume de Puig i Oliver

El fons de la Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona (BDSG) aplega uns

350 manuscrits. A part de manuscrits medievals, el fons gironí allotja manuscrits moderns de filosofia, teologia, dret i història, complementaris dels de la mateixa naturalesa que es conserven, per exemple, a la Biblioteca de Catalunya. Es tracta de manuscrits que aclareixen molts aspectes de la vida social i política de l'època moderna. Així, per exemple, els manuscrits de filosofia, teologia i dret, amb un fons especial de manuscrits sobre medicina, dibuixen nòmines precises de professors de col·legis de jesuïtes, o d'altres ordes religiosos, de la Universitat de Cervera i d'algunes altres universitats catalanes anteriors al Decret de Nova Planta.

Aquest projecte, que s'inicià el 2012, vol completar la base de dades (en línia) *Manuscrits catalans de l'edat moderna* i estimular la recerca en fons semblants d'altres municipis.

En l'estudi de les obres que transmeten aquests manuscrits, hom esbrina si n'hi ha còpies en d'altres biblioteques catalanes, essencialment a la Biblioteca de Catalunya i a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, i d'altres els fons manuscrits de les quals són coneguts per llurs catàlegs o per catàlegs que descriuen més d'un fons.

L'activitat d'aquest curs s'ha centrat en la catalogació i descripció de vuitanta-cinc manuscrits, entre els quals hi ha tractats de filosofia (lògica, psicologia, filosofia moral), literatura administrativa

eclesiàstica (formularis), escrits d'edificació i catequètica, etc., així com un grup de vuit manuscrits amb nombrosos sermons, la majoria dels quals daten de principis del segle XIX i són en català. En principi, estava previst acabar la tasca de catalogació amb aquests manuscrits; tanmateix, el curs vinent s'hi continuarà treballant, ja que s'han incorporat a la recerca fons externs i s'han separat algunes peces de fons antics de l'Arxiu Diocesà de Girona, per la qual cosa el nombre de manuscrits a catalogar ha augmentat fins als 411.

Així mateix, s'ha començat a preparar l'edició del tercer volum del *Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona* (manuscrits 101-200), per bé que encara no se n'ha concretat la data de publicació. El primer volum (manuscrits 1-50) es va publicar el 2016, mentre que el segon (manuscrits 51-100) està previst que surti publicat a finals de 2020, com a volum monogràfic i, també, en el número 32 d'*Arxiu de Textos Catalans Antics* (ATCA).

Catàleg històric general de la premsa en català

Director: Jaume Guillaumet Lloveras

Aquest programa, iniciat el 2008, té per objecte l'elaboració d'un catàleg històric de totes les publicacions periòdiques en català, així com l'estudi dels factors polítics, socials i culturals que hi intervenen, sobre la base dels criteris següents:

— la revisió crítica dels catàlegs històrics,

— l'actualització dels fons hemeogràfics i documentals,

— l'elaboració del catàleg històric general, així com de catàlegs especialitzats d'àmbits territorials i temàtics,

— les bases per a l'estudi i interpretació del procés d'aparició i desenvolupament de la premsa en català, en el context de l'evolució política, cultural i social i de l'evolució general del periodisme.

El projecte consta de tres parts: «L'eclosió de les publicacions (1810-1898)», realitzada i completada durant el trienni 2008-2011 (consultable en línia al Portal de Publicacions de l'IEC); «La renovació del periodisme (1899-1939)», que comprèn tres fases, corresponents als períodes 1899-1909, 1910-1923 i 1924-1939 (de les quals s'han completat la primera i la segona), i «La prohibició i el ressorgiment (1939-1978)».

Aquest curs s'ha completat l'elaboració de 333 fitxes de publicacions amb els articles descriptius corresponents i s'ha avançat en la recerca sobre el període 1924-1939, la qual es preveu que conclougui abans de finals de 2020.

Cohesions i fractures a la Catalunya actual. Un informe sobre la realitat social i política de la Catalunya del segle XXI

Director: Salvador Cardús i Ros

Equip de recerca: Joaquim Arnau, Xavier Besalú, Maria Corominas, Andreu Domingo, Josep González-Agàpito, Guillem López-Casasnovas i Oriol Nelho (investigadors de la Secció de Filosofia i Ciències Socials l'IEC); Isidor Marí (Secció Filològica de l'IEC), i Marc Guinjoan (Universitat Autònoma de Barcelona).

Aquest programa de recerca, que s'inicià el 2018, se centra en l'anàlisi dels canvis socials, la crisi econòmica i els esdeveniments polítics a Catalunya, especialment entre 2006-2007 i 2017-2018.

Aquest curs, tal com s'havia previst, el director i investigador principal del programa, Salvador Cardús, ha presentat l'informe final de síntesi *La cohesió social a la Catalunya del segle XXI*, que ha elaborat a partir dels vuit estudis sectorials —sobre demografia, territori, llengua, economia, educació, comunicació, capital social i política— que els investigadors del projecte han dut a terme amb la col·laboració d'una vintena més d'experts. L'abril de 2019 es va presentar l'estat del treball a la consideració de tots els membres de la Secció, i el 12 de desembre es va fer una primera presentació de resultats per tal que s'hi poguessin presentar observacions.

D'altra banda, està previst que a començaments del curs vinent es publicuin en línia tant els informes sectorials com l'informe final de síntesi, el qual s'editarà també en paper. L'objectiu

d'aquestes publicacions és fer difusió dels resultats de la recerca i facilitar-ne el debat, tant a l'IEC com amb els principals agents socials implicats.

Diccionari històric de periodistes generalistes i especialitzats de l'àmbit dels territoris de llengua i cultura catalanes (fase quarta)

Director: Josep Maria Casasús i Guri

Aquest projecte correspon a la fase quarta del programa de recerca que, també dirigit pel doctor Josep Maria Casasús, s'ha portat a terme des del 2016 amb el suport de la Secció de Filosofia i Ciències Socials amb el títol «Bases d'un diccionari de periodistes i articulistes, generalistes i especialitzats, en els territoris de llengua i cultura catalanes». Es tracta d'un estudi que avança en paral·lel amb el programa de recerca «Catàleg històric general de la premsa en català», dirigit pel doctor Jaume Guillaumet.

Aquest curs, s'ha completat la confecció d'un primer índex i s'ha elaborat una nota biogràfica extensa (entre 800 i 1.000 paraules) de cadascun dels noranta periodistes que hi figuren. Està previst que aquesta informació estigui disponible en línia pròximament.

Per al curs vinent, l'objectiu és desenvolupar noves fases del projecte, que ha de culminar en les edicions digital i impresa de dos llibres: el *Diccionari histò-*

ric biogràfic de periodistes generalistes i especialitzats de l'àmbit dels territoris de llengua i cultura catalanes i l'Antologia històrica de textos periodístics de l'àmbit dels territoris de llengua i cultura catalanes, comparada, d'una banda, amb textos periodístics d'altres àmbits lingüístics i culturals que facin referència a Catalunya, i, de l'altra, amb textos periodístics actuals. Ambdues obres inclouran resultats del projecte que s'hauran tractat amb criteris acadèmics, alhora que divulgatius, i que aportaran coneixement i informació nova.

**Diplomatari: Arnaldi de Villanova
*Opera Theologia Omnia, II***

Director: Jaume Mensa i Valls

L'objectiu d'aquest programa, que es va iniciar el 2018, és fer l'edició crítica de la documentació conservada sobre Arnau de Vilanova, és a dir, elaborar-ne el diplomatari. Està previst que la part de recerca finalitzi el 2020 i que la publicació surti el 2021.

Aquest curs, l'activitat s'ha centrat, d'una banda, en la recollida de la documentació arnaldiana de l'Arxiu Capitular de València i de la Biblioteca Apostòlica Vaticana (i, puntualment, d'altres arxius biblioteques italians), necessària per a l'elaboració del diplomatari; es va viatjar a València per fer la transcripció, anàlisi i estudi de diversos pergamins, se n'ha preparat l'edició i s'ha

començat a redactar el primer esborrany de la versió final del diplomatari arnaldianer (*Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia*, II, a cura de Josep Alanyà). D'altra banda, es treballa en la redacció definitiva i la preparació de l'edició crítica (és a dir, amb regest i datació tòpica i crònica) del diplomatari, que està previst que es publiqui el 2021 en el volum II de les *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia* (Corpus Philosophorum Medii Aevi. Arnaldi de Villanova, projecte 9/5 de la Unió Acadèmica Internacional). Amb la publicació d'aquest diplomatari culminarà més d'un segle de recerca sobre el metge i pensador català portada a terme per l'IEC i dirigida per estudiosos com Antoni Rubió, Ramon d'Alòs, Joaquim Carreras, Miquel Batllori i Josep Perarnau.

Publicació

MENSA, Jaume (cur.). *Interpretatio de visionibus in somniis dominorum Iacobi secundi, regis Aragonum, et Friderici tertii, regis Siciliae, eius fratris*. [Coedició amb la Facultat de Teologia de Catalunya] (Vegeu-ne les dades bibliogràfiques completes en el capítol X, «Publicacions».)

Fem l'Escola Plurilingüe (FEP)

Director: Martí Teixidó i Planas

Ponent: Josep González-Agàpito
i Granell

Fem l'Escola Plurilingüe (FEP) és la tercera fase de la R+D+I iniciada el 2014 amb el pilotatge del Termòmetre Lingüístic (TL), una prova de diagnòstic de la competència lingüística als cinc anys d'edat i de pronòstic pedagògic de l'adquisició de llengües. El programa continuà el 2015 amb el *Marc d'ensenyament de llengües vives*, un document de referència per a l'elaboració del projecte d'ensenyament plurilingüe a les escoles.

Aquesta fase del programa, en què participen les escoles que han aplicat el TL als cursos d'educació infantil, està orientada a la construcció d'un model d'ensenyament plurilingüe integrat, que activi la transferència entre català, castellà, francès i anglès, desenvolupi la capacitat d'intercomprensió entre llengües romàniques no estudiades i garanteixi l'aprenentatge de l'anglès.

L'equip de recerca posa a disposició dels grups de docents la fonamentació i instrumentació pedagògiques necessàries per a la construcció d'un projecte plurilingüe de centre. Al llarg d'aquest curs s'han organitzat, d'una banda, deu grups de treball territorial de docents, centrats en l'aspecte oral, i, de l'altra, sessions en què les direccions dels centres participants han intercanviat experiències sobre el procés de construcció del projecte en el seu centre.

D'altra banda, es treballa en la constitució dels grups de treball territorial a la Catalunya del Nord, les Illes Balears

i Occitània; la investigació participativa i l'aplicació analitzada dels instruments pedagògics; el treball en xarxa; les accions de coordinació amb les universitats i administracions; la formació i acompanyament als equips docents, així com en foment d'intercanvis per al modelatge.

La geografia a Catalunya vista des de la Societat Catalana de Geografia

Director: Enric Bertran González

Ponent: Maria Dolors Garcia Ramon

L'objectiu d'aquest projecte de recerca memorial, iniciat el 2018, és descriure, explicar i analitzar el desenvolupament i la institucionalització de la geografia a Catalunya a través de la Societat Catalana de Geografia (SCG), en el context científic, social i polític en què s'ha emmarcat la seva trajectòria, des que es fundà, el 1935, fins al 2020.

Aquest curs s'ha completat la recopilació de documents relacionats amb la història de la SCG —dissertacions fetes a la Societat, actes de la Junta de Govern, memòries anuals, etc.— i el buidatge del *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* dels anys trenta. També s'ha enllestit la confecció de l'arbre sinòptic de les dades professionals dels membres fundadors de la SCG, per tal d'establir una xarxa de relacions personals; s'ha ampliat la bibliografia sobre la història de la geografia a Catalunya

durant el període d'estudi (1935-2018) i s'han explorat els fons Pau Vila i Eduard Fontserè (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya), Serra Ràfols i Francesc Martorell (IEC), Salvador Llobet (Arxiu de Granollers), Iglésies-Fontserè (Centre de Lectura de Reus) i Solé Sabarís (Seminari Conciliar de Barcelona).

D'altra banda, s'ha treballat en la redacció dels cinc primers capítols del llibre *L'esguard de la Societat Catalana de Geografia (1935-2020)*, que es preveu que es publicarà —amb els segells de la SCG i l'IEC— per difondre els resultats de la recerca. Així, s'han redactat els cinc primers capítols, cadascun dedicat a una etapa de la història de la SCG, des de l'època fundacional (1935-1939) fins a la d'obertura i consolidació acadèmica (1991-2020). Així mateix, està previst fer difusió de la recerca mitjançant els webs de la SCG i de l'IEC, així com amb conferències i articles.

**Les bases socials de
l'independentisme a Catalunya,
Flandes i Escòcia a la darreria
del segle xx i principis del xxi**

Directors: Salvador Giner de San
Julián († 19.10.2019)
Montserrat Guibernau
i Berdun

El projecte, iniciat el 2018, té per objecte l'anàlisi i interpretació de dades en tres

nacions europees que demanen llur independència política: Catalunya, Escòcia i Flandes.

L'activitat d'aquest curs s'ha centrat en l'estudi del cas escocès, presentant una atenció especial a la transversalitat de l'Scottish National Party (SNP), com a partit vertebrador d'una part important de la societat escocesa, i a les particularitats del fenomen de la immigració en comparació amb la resta de la Gran Bretanya. Durant aquest curs, s'ha continuat amb la compilació de documents i la realització d'entrevistes a acadèmics dels tres països. Escòcia és un país petit, amb problemes demogràfics —sobretot a partir dels anys setanta—, amb una proporció de migrants significativament menor que la resta de l'illa, i, per tant, amb una especial necessitat d'acollir-ne. A diferència d'altres regions, a Escòcia no hi ha partits o moviments polítics rellevants oposats a la immigració, i la societat escocesa està oberta a acollir nous migrants.

El 18 setembre de 2019, la doctora Guibernau va participar com a ponent en el congrés internacional «Self determination in a context of shared sovereignty: How to devise a European approach?», celebrat a Brusselles i organitzat per la fundació Coppiters, en el qual es va tractar la qüestió de les nacions sense estat.

Models del dret i la filosofia política catalanes: semàntica de les doctrines jurídicopolítiques del pactisme en les seves diferents fases

Directors: Pompeu Casanovas Romeu
Josep Monserrat Molas

Ponent: Josep Olestí i Vila

Aquest projecte pretén estudiar les bases de la filosofia política i jurídica catalana, seguint els resultats dels projectes anteriors, en què es van preparar les bases estructurals i de disseminació, es van perfilar les hipòtesis de partida i es van identificar els problemes que calia superar, com, per exemple, la digitalització dels textos escollits.

Al llarg d'aquest curs s'ha continuat treballant en la recerca de punts rellevants de la literatura i la filosofia política catalanes en la modernitat (especialment els segles XIX i XX), i en la identificació dels conceptes originaris continguts en el dret públic català medieval i la selecció dels textos bàsics. És un programa de gran abast (des del segle XI), però amb punts molt específics de desenvolupament. Així mateix, han prosseguit les tasques de preparació del dotzè volum del *Journal of Catalan Intellectual History*, que serà un número especial dedicat a l'anomenat Medieval Legal Realism i que es publicarà en línia a finals de 2020.

Programa de cooperació transfronterera Espanya-França-Andorra per a la digitalització de Catalunya carolíngia

Directors: Martina Camiade
Jaume de Puig i Oliver

El programa, que continua i completa un programa anterior de l'IEC, Catalunya Carolíngia, té per objecte la preparació del projecte transfronterer CATCAR, que consisteix en la digitalització dels volums de l'obra *Catalunya carolíngia*, d'una banda, i en la difusió i pedagogia dels resultats, de l'altra.

Una vegada complimentades, l'any 2018, les fases de configuració del projecte i de repartiment de les tasques del pla de treball entre els cinc socis que hi participen, el 2019 es van redactar el pressupost i el formulari de candidatura del projecte, el qual va ser presentat públicament el febrer del mateix any, en el marc del Fòrum MedCat Partners, organitzat per la Diputació de Barcelona. El procés de tramitació de la candidatura del CATCAR a projecte del programa POCTEFA (programa INTERREG Espanya-França-Andorra) s'inicià el mes d'abril i culminà el gener del 2020, en ser admès com a programa de cooperació transfronterera.

Un cop inclòs en el POCTEFA, el projecte «CATCAR: Innovació digital al servei del patrimoni immaterial» ha passat a formar part dels projectes institucionals que depenen de la Presidència de l'IEC.

Presidència

Aula Carles Riba

Director: Josep Murgadas i Barceló

L'any 1969, amb motiu de la commemoració dels deu anys de la mort de Carles Riba, l'aleshores Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona (UB) va tenir la iniciativa d'homenatjar el mestre i de publicar una miscel·lània amb el títol *In memoriam Carles Riba*, que no es va editar fins anys més tard, el 1973. L'experiència de col·laboració dels diferents departaments i particularment dels estudiosos de grec i català es va fer fructífera i va néixer la idea de crear una aula, llavors pensada com d'expansió de la universitat cap a la ciutadania, dedicada a temàtiques vinculades amb la cultura grega i la literatura catalana, presentada sota el record del gran humanista.

En aquells primers anys de la dècada dels setanta, es va constituir l'Aula Carles Riba, que van dirigir de primer els professors doctor Josep Alsina i doctor Antoni Comas. Més endavant, el doctor Carles Miralles va substituir el doctor Josep Alsina, com a representant del Departament de Grec.

El gener de 1996, un grup de professors de filologia catalana i de filologia grega de la Universitat de Barcelona, que feia temps que treballaven en unes directrius properes a les de l'antiga Aula Carles Riba, van reprendre'n la tasca i els

objectius, i el desembre de 1998 en van recuperar el nom. L'Aula va ser reconeguda per la Comissió de Recerca de la Divisió Primera de la Universitat de Barcelona el maig de 1999 i va esdevenir un Grup de Recerca Consolidat de la Generalitat de Catalunya el 2005.

L'any 2012 es va establir un conveni entre la Universitat de Barcelona i l'Institut d'Estudis Catalans pel qual ambdues institucions col·laborarien per impulsar l'Aula Carles Riba.

Després de la mort de Carles Miralles († 2015), la direcció va anar a càrrec de Montserrat Jufresa, catedràtica de la UB i presidenta de la Societat Catalana d'Estudis Clàssics (SCEC) de l'IEC, i l'any 2019, després de la jubilació de la doctora Jufresa de la UB i també del relleu en el càrrec de presidenta de la SCEC, n'ha pres la direcció Josep Murgadas, filòleg i traductor.

Durant els darrers anys, l'Aula ha mantingut una activitat de recerca i d'investigació que s'ha plasmat en diverses sessions de treball entre els seus membres, l'organització anual de jornades i simposis, i diverses publicacions.

Durant el curs 2018-2019 es van organitzar les Jornades «L'epístola literària des de l'antiguitat clàssica fins al segle xx» (14 i 15 de febrer de 2019). Les jornades organitzades per l'Aula Carles Riba s'inscrivieren en una de les seves línies d'investigació: la dedicada a la pervivència i la transformació dels gèneres

antics en els temps moderns. Després de tractar de l'èpica, dels idil·lis i de la tragèdia, aquesta vegada va ser l'epístola l'objecte d'estudi triat. Les diferents intervencions van ser una aproximació a la presència d'aquesta modalitat literària en les lletres catalanes.

Les ciutats mediterrànies: els factors de desenvolupament i de progrés.

Ciutat i articulació territorial

Directors: Flocel Sabaté i Curull
Josep Guitart i Duran

Programa de recerca que participa del projecte de la Unió Acadèmica Internacional (UAI) «The Mediterranean towns: items for development. Diachronic, transversal and multidisciplinary Analysis / Les villes méditerranéennes: les facteurs de développement. Analyse diachronique, transversale et multidisciplinaire». Aquest marc internacional impulsa diverses línies d'actuació, entre les quals estructurar una recerca en l'àmbit europeu mitjançant sis eixos: ciutat i articulació política i territorial; morfologia urbana i identitat social; mobilitat i desplaçament de persones; dinàmiques econòmiques; relacions culturals, religioses i diplomàtiques, i relacions energètiques i canvi climàtic.

L'objectiu principal del programa és assolir una visió diacrònica de les regions i els països de la Mediterrània, partint del cas català i comparant-lo amb tot el conjunt.

Preparat durant el curs 2018-2019, el tercer seminari internacional «Ciutats mediterrànies: mobilitat i desplaçament de persones», va tenir lloc a la seu de l'IEC el febrer de 2020, organitzat per l'IEC i l'Institut Europeu de la Mediterrània, sota els auspicis de la UAI, amb el Comitè Científic següent: Xavier Aragall (IEMed), Maria Eugènia Cadeddu (CNR), Josep Canals (MedCities), Àngel Casals (UB), Andreu Domingo (IEC), Josep Guitart (IEC), Oriol Nel·lo (IEC), Antoni Riera (IEC), Flocel Sabaté (IEC), Roser Salicrú (IEC) i Joan Sanmartí (IEC). La introducció al programa va ser el text següent: «La Mediterrània ha estat sempre un mar de persones i de ciutats. Cal conèixer aquesta dinàmica que s'ha anat adaptant al llarg dels segles a fi d'afrontar adientment els reptes presents. El moviment i el desplaçament de persones a la Mediterrània ha estat un tret característic de la zona, renovat permanentment al llarg de tota la història. Sens dubte, confrontar, en les ribes mediterrànies, l'envigoriment urbà de la protohistòria, els intercanvis del món clàssic, les confrontacions medievals, la mobilitat moderna i les problemàtiques actuals aportarà nova llum de conjunt. La present trobada vol, així, contribuir a assentar Barcelona com a seu de la reflexió sobre la Mediterrània. Es pretén resseguir el fil històric de la mobilitat i el desplaçament de persones a les ciutats mediterrànies, mitjançant la reunió d'especialistes internacionals

destacats i, tot seguit, centrar-se en les taules rodones en què debatre obertament sobre les greus problemàtiques humanes que reclamen amb urgència la nostra atenció i la nostra actuació.» Acabat el simposi es publicaran les actes de les intervencions.

Registre i inventari dels vitralls catalans

Directores: Sílvia Cañellas Martínez
Núria Gil Farré

Coordinador: Antoni Vila Delclòs

Programa iniciat l'any 2009 i finançat per la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya, té la finalitat de contribuir a la protecció del patrimoni històric de Catalunya en l'àmbit dels vitralls. Els principals objectius són inventariar els vitralls religiosos i civils de les èpoques i estils del període comprès entre el segle XVII i el primer quart del segle XX, establir un ordre d'actuació segons l'estat de conservació i el valor històric, registrar les peces d'interès històric o artístic per evitar-ne la comercialització i exportació i crear una base de dades amb les informacions i imatges de cada vitrall i amb el seu estudi. Els inventaris dels vitralls de les províncies de Barcelona i de Girona ja estan acabats, i s'està treballant en els de Tarragona i Lleida.

El 30è Col·loqui Internacional del Corpus Vitrearum i l'11è Fòrum Científic

per a la Conservació dels Vitralls, que havien de tenir lloc a l'IEC el juliol de l'any 2020, es van haver d'ajornar a causa de la pandèmia i està previst que se celebrin el juliol de 2021.

El 30è Col·loqui del Corpus Vitrearum estarà dedicat a l'estudi del rol que diferents agents han tingut en la confecció dels vitralls. Qui és l'autor de la peça final? Quines van ser les influències dels vitralls medievals i què ens poden dir del seu creador? Sovint hem vist les influències d'altres manifestacions artístiques en els vitralls, però, com han influït els vitralls en altres disciplines? Hem de considerar la repetició de dissenys al segle XIX com a sèrie o com a nova tècnica representativa d'aquest període? Quina formació han tingut els diferents agents que intervenen en la construcció d'un vitrall?

El tema d'aquest Fòrum se centrarà en la preservació de la «identitat» del vitrall històric en el procés de conservació/restauració. La recerca d'un equilibri entre els valors encarnats en aquestes peces és una qüestió de gran importància per a la correcta conservació d'aquest fràgil patrimoni. Aquest Fòrum oferirà la possibilitat de reflexionar i aportar noves solucions a aquest tema complex.

Les respostes que donem als problemes que envolten la conservació i la preservació de la identitat original de la peça són factors clau en la creació de

plans de conservació que poden assegurar la correcta transferència de la peça a les generacions futures. Com s'ha de combinar la conservació del vitrall amb respecte a tots els materials històrics que l'envolten? Fins on podem arribar sense alterar la integritat de la peça? Com fer que les alteracions en la superfície o l'estructura de l'obra en respectin l'antiguitat i l'originalitat? En quina etapa o nivell de qualitat la intervenció obté un valor històric?

Xarxa CRUSCAT. Coneixements, representacions i usos del català

Director: Miquel Àngel Pradilla
i Cardona

Consell Consultiu: F. Xavier Vila
i Moreno
Joaquim Torres i Pla
Brauli Montoya Abat

La Xarxa CRUSCAT, creada el 14 d'octubre de 2003, és una xarxa científica dependent de la Presidència de l'Institut d'Estudis Catalans que aplega diversos centres i grups de recerca que treballen sobre la situació i l'evolució del català arreu dels Països Catalans. El principal objecte d'estudi són els usos, els coneixements i les representacions de la llengua. Per a una informació més detallada, vegeu l'apartat d'aquesta Xarxa al capítol VII, «Assessorament, promoció i difusió de la recerca».